

Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Etki Ölçümlene Algısı ve Pratiği

Koc University Social Impact Forum

KUSIF

YAZARLAR:

Dr. Ayşe Seda Müftügil Yalçın, KUSIF Doktora Sonrası Araştırma Görevlisi
Duygu Güner, KUSIF Proje Uzmanı

ARAŞTIRMAYA DESTEK VERENLER:

Özlem Çandır, KUSIF Proje Uzman Yardımcısı
Erhan Okşak, Proje Danışmanı, Bağımsız İzleme-Değerlendirme Uzmanı

EDİTÖR

Damla Kellecioğlu

KUSİF YAYINLARI

Ekim 2015, No: 2

YAPIM

MYRA

TASARIM DANIŞMANI

Rauf Kösemen

YAYIN KİMLİĞİ TASARIMI

Tuba Mücella Kiper

SAYFA UYGULAMA

Gülderen Rençber Erbaş

KOORDİNASYON

Engin Doğan

Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu
Koç Üniversitesi
Rumelifeneri Yolu 34450 Sarıyer, İstanbul
Tel (santral) 0212 338 00 00
kusif@ku.edu.tr
kusif.ku.edu.tr

**AÇIK
TOPLUM
VAKFI**

Bu araştırma Açık Toplum Vakfı ve Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSIF) tarafından desteklenen Sivil Toplum Kuruluşları için Sosyal Etki Ölçümlemesi Projesi kapsamında yürütülmüştür.

**TÜRKİYE'DE SİVİL
TOPLUM
KURULUŞLARININ
SOSYAL ETKİ
ÖLÇÜMLEME
ALGISI VE
PRATİĞİ**

ANKETİN AMACI

Türkiye’de ve dünyada ‘Sosyal Etki Ölçümlemesi’ kavramı artan bir şekilde sivil toplum kuruluşlarının ilgi alanına girmekte, pek çok sivil toplum kuruluşu sosyal etkilerini en iyi nasıl ölçebileceklerini ve ifade edebileceklerini düşünmekte, bu amaçla çalışmalar yapmaktadır.

2012 yılında kurulduğundan beri Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSIF), sivil toplum kuruluşlarının ve fon veren kuruluşların etkilerini artırmak için sosyal etki ölçümlemesi çalışmalarını yararlarına inanmakta ve iyi etki ölçümleme pratiklerini teşvik etmeye, kuruluşların bu yolda karşılaştığı zorlukları aşmaları için onları motive etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda sosyal etki ölçümleme yapmak isteyen Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarına faydalı olabileceğini düşündüğümüz bir ölçümleme yaklaşımı üretebilmek için Açık Toplum Vakfı’nın değerli katkılarıyla, 2014 yılında ‘Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları için Sosyal Etki Ölçümlemesi’ adlı bir çalışma başlattık. Çalışmadaki esas amacımız Türkiye’de toplumun sosyal refahını artırma amacı güden sivil toplum kuruluşlarının, yarattıkları sosyal değişimi belirlemek ve ölçmek için kullanabilecekleri güvenilir ve geçerli bir yaklaşım bulmak ve nihayetinde kullanışlı bir kılavuz oluşturmaktır.

Ölçümleme yaklaşımımızı geliştirirken Türkiye’de sosyal etki ölçümlemesi konusunda yapılmış kapsamlı bir araştırmanın olmaması ve konuyla ilgili çalışmaların azlığı bizleri öncelikle sahada sivil toplum kuruluşlarının bu konuda neler yaptıklarını etrafıca bilmemiz, kuruluşların sosyal etki ölçümleme konusundaki farklı tip ihtiyaçları ve taleplerini haritalandırmamız gerektiği sonucuna ulaştırdı.

Bu amaç doğrultusunda önce bir anket çalışması daha sonra da bu çalışmayı tamamlayıcı nitelikte bir dizi odak grup çalışmaları gerçekleştirdik. Bu makalede çalışmanın ilk aşaması olan anket çalışması üzerinde durulacak ve anket bulguları paylaşılacaktır.

ANKET ÇALIŞMASININ YÖNTEMİ

Sivil toplum kavramını her yönüyle kapsayacak bir tanımlama yapmak zordur. Kavram, çoğu zaman devlet tarafından kontrol edilmeyen haneler, kitle iletişim araçları, piyasa, gönüllü kuruluşlar ve sosyal

hareketler gibi toplumsal ilişki alanlarına gönderme yapılarak belirlenir. Bireylerin siyasal aygıtın denetimi dışındaki faaliyet alanını belirten sivil toplum; “insan topluluklarının hiçbir güç tarafından zorlanmaksızın içinde hareket edebilecekleri, kendilerini belirleyebilecekleri alanının adı ve bu alanı oluşturan aile, çıkar, inanç ve ideoloji adına kurulan karmaşık ilişkiler dizgesinin kendisi” olarak da kullanılmaktadır (Walzer, 1992, s. 37).

Bu çalışmada sivil toplum kuruluşları (STK) “devletin vesayeti olmadan vatandaşların sivil hak ve özgürlükler içinde ortak çıkar ve toplumsal iyi için örgütsel birliktelikler olarak tanımlanmıştır (Keyman, 2006, s.17). Anket yapılacak örneklemimizi belirlerken bahsedilen STK tanımını da düşünerek, kendimize aşağıda yer alan kriterleri saptadık ve araştırma evrenimizi sadece bu kriterlere uyan STK’larla sınırladık. Bu kriterler :

- aktif olan ve/veya sahada proje yönetebilme
- dışarıdan fon/hibe ve/veya bireysel bağış, aidat alma
- raporlama süreçlerine sahip olma
- görünürlüğü olma şekline sıralandı.

Örneklemimizi belirlerken ilk kriterimiz, STK’ların çalıştıkları hedef kitleye yönelik projeler yürütmesi gerekliliğiydi. Bilindiği gibi Türkiye’de Dernekler Dairesi Başkanlığı’na göre faal dernek sayısından daha fazlası fesih dernek bulunmaktadır. Ayrıca faal olduğu belirtilen derneklerin de birçoğu düzenli bir faaliyet göstermemektedir. Bu nedenle seçilmiş STK’ların aktif olmaları ve proje yürütmeleri bir kriter olmuştur. Proje yönetebilen STK’lar derken faaliyetleri, hedefleri ve zaman planı belirlenmiş projeler kastedilmektedir.

İkinci olarak STK’ların projeler yürütürken belirli bir bütçeyle çalışmaları beklenmiştir. Para akışına sahip, fon, hibe, bağışlar alan ve/veya üyelik aidatları toplayan sivil toplum kuruluşları örneklemde yer almıştır. Buradaki en önemli etken fon sağlayıcı veya bağışçıların birer paydaş olarak STK’ların sürdürülebilirliği açısından büyük rol oynamalarıdır. Raporlama, ölçümleme gibi konularda paydaşların ayrıca önemli olduğu bilindiğinden, bir bütçenin varlığı kriterler arasında yer almıştır (Ogain, 2012).

Üçüncü olarak, raporlama süreçleri olan STK’lar seçilmiştir. En azından yıllık, aylık faaliyet raporları

hazırlamış olmaları beklenmiştir. Buradaki ön kabul, herhangi bir raporlama örneği bulunan STK'ların, hem araştırmanın bir parçası olmakla daha fazla ilgilenecek olmaları, hem de anket sorularına cevap verebilecek deneyime, donanımına ve bilgiye sahip olmalarıdır. Herhangi bir raporlama çalışması olmayan STK'lar bu araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Son olarak örnekleme yaptıkları çalışmalarla en azından web sitelerinde güncel bilginin olduğu STK'lar seçilmiştir. STK'ların web sitelerinde güncellenen bilgi akışı olması, STK'ların aktif olduğunu gösteren bir işaret olarak kabul edilmiş, hedef kitlenin sadece belli bir zümre etrafında odaklanmış olmadığını gösterdiği düşünülmüştür. Bu sebeple örneklemeimizde en azından güncel web sitesi ve siteden erişilen bir iletişim bilgisi aranmıştır. Anketin yaygınlaşması da bu verilerle sağlanmıştır.

Sivil topluma fon sağlayan, sivil toplum kuruluşlarının demokratik yönetilmesi, kaynaklarını doğru kullanabilmesi, raporlama ve şeffaflaşma konularında ilerleyebilmeleri yönünde destek veren TÜSEV ve STGM (Sivil Toplumu Geliştirme Merkezi) ile yapılan enformel görüşmeler ve Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Sabancı Hibe Programı gibi kimi hibe veren kuruluşların bizlere sağladıkları bilgilerden ve içinde daha önce fon verdikleri STK'ların isimleri olan listelerden yararlanılarak araştırmamızda dışarıdan fon alabilmiş ve diğer kriterlerimizi de sağlayan 256 STK'ya ulaşılmış hedeflenmiştir. Hibe veren kurum çalışanlarının ve STK'lara destek veren çeşitli uzmanların görüşleriyle de desteklenen bu sayı bizim araştırma evrenimizi oluşturmuştur.

Anket gönderilmesi için tüm örnekleme dahil olan STK'lar telefon ile aranmış, bu esnada STK'ların bir kısmının çalışmalarına devam etmediği, bir kısmının örnekleme kriterlerimize uymadığı, bir kısmının da iletişim bilgisinin olmadığı görülmüştür. 2014 yılının Aralık ayından 2015 yılının Mart ayına kadar geçen zaman içerisinde örnekleme ile görüşmeler sonucunda kriterlere uygun olanlardan 200 tanesine anket gönderilmiştir. Anketimize katılım sayısı 91 olup, bunlardan yalnız 89 tanesi değerlendirmeye alınabilmiştir. Örnekleme sayımızın 200 olduğu düşünülürse elde ettiğimiz ankete katılım oranı %44.5 ile beklenen oranı rahatlıkla yakalamıştır (Denscombe, 2014, s. 26).

Bununla birlikte araştırmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Bunlardan en önemlisi izleme-değerlendirme raporları ve sosyal etki analizi raporlarının birbirlerinden farklılıklarının örneklemeimiz tarafından ne kadar anlaşıldığı ile ilgilidir. Bu iki raporlama çeşidinin farklılıkları anketin başında açıklanmış olsa da, Türkiye'de yalnızca birkaç adet sosyal etki raporu yayınlamış STK olduğu bilgisinden hareketle ankete katılan STK'ların sosyal etki ölçümlemesini çoğu zaman izleme-değerlendirme çalışması, kimi zaman da faaliyet raporlarıyla bir tutmuş olma ihtimalini dikkate almak gerekmektedir. Anketin kurgulanma aşamasında bu sorun öngörülerek sosyal etki ölçümlemesinden kastedilen olgu farklı sorularla detaylandırılmış bu sorunun anket bulguları üzerindeki olası etkileri en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Çeşitli araştırma ve anketlerde deneklerin sorulara toplumsal açıdan arzu edilir veya kendisini toplumsal açıdan istenir kılacak yönde cevaplar verme eğilimini açıklayan 'sosyal istenirlik' faktörleri anketimiz bağlamında ucu açık sorular yardımıyla ve soruların kurgusu itibarıyla en aza indirilmeye çalışılmıştır.

ANKETİN BÖLÜMLERİ

Anketimiz beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, seçilen kuruluşların demografik özellikleriyle ilgili sorular sorulmuş ve başlıca faaliyet alanları ortaya çıkarılmıştır. İkinci bölümde kuruluşların sosyal etki ölçümlemesine dair yaklaşımları sorgulanmıştır. Üçüncü bölümde, seçilen kuruluşların raporlama çalışmalarının derinliği ve izleme değerlendirme ve/veya sosyal etki analizinin yaygınlığı değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde, izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesinin nasıl yapıldığı ve nerelerde paylaşıldığı hangi ölçüm metodlarının kullanıldığı, ne kadar bütçe ayrıldığı, hangi destekçilerin bütçe sağladığı, STK'ların hangi motivasyonlarla ve kimler için izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesi yapıldığı araştırılmış; son bölümde ise kuruluşların izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesi yaparken karşılaştığı sorunların ve ihtiyaçların bir listesi oluşturulmuştur. Anketimizden çıkan anlamlı olduğunu düşündüğümüz sonuçlar aşağıdaki gibidir.

ANKETİN SONUÇLARI

Birinci Bölüm

Örneklemin demografik özellikleri

Anketin ilk bölümü seçilen kuruluşların demografik özelliklerini ve başlıca faaliyet alanlarını ortaya çıkarmıştır. Buna göre değerlendirilen 89 STK'nın demografik özellikleri aşağıdaki gibidir.

İdari yapı: %51'i dernek, %40'ı vakıftan oluşmaktadır. %9'u ise üniversiteye bağlı kuruluşlar, platformlar ve inisiyatifler bulunmaktadır.

Kuruluş yılı: Örneklemin %91'i 2010 öncesinde kurulan STK'lardan oluşmaktadır. 89 STK'nın en yoğun şekilde kurulduğu zaman zarfı %29'luk oranla 2006-2010 yılları arasında olmuştur. Örneklemin oluşturulan STK'ların %20'si ise 1991-1995 yılları arasında kurulmuştur.

Coğrafi dağılım: Örneklemin en çok yoğunlaştığı iller sırasıyla İstanbul (53), Ankara (23) ve İzmir (3) olmuştur. Örneklemin %8'i yurtdışında da ofisleri olduğunu, %38'i yurtiçinde ofisleri olduğunu belirtmiştir.

Faaliyet gösterilen coğrafi dağılım: Faaliyet gösterdikleri çalışma alanları ise yoğunlukla ulusal çaptadır. STK'ların %90'ı faaliyet gösterdiği ana çalışma alanlarını coğrafi olarak ulusal çapta çalışmalar yaptığını belirtirken, %48'i uluslararası, %34 bölgesel, %15'i de mahalli çalışmalar yaptığını dile getirmiştir.

YILLIK BÜTÇE BÜYÜKLÜĞÜ

2013 yılına ait nakdi bütçelerini bilmiyor	31	%34,8
Soruya cevap vermeyenler	18	%20,2
Nakdi bütçesini bilen STK'lar;		
0-500 bin aralığında	22	%24,7 (%3,3'ü 100 bin altı)
500 bin- 1 milyon aralığında	2	%2,2
1 milyon-5 milyon aralığında	13	%14,6
5 milyon-10 milyon aralığında	1	%1,1
10 milyon-20 milyon aralığında	2	%2,2

89 STK'nın %34,8'i 2013 yılına ait nakdi bütçelerini bilmediklerini dile getirmiştir. Geri kalanlardan %20,2'si soruya cevap vermezken, diğer bulgular şu şekildedir: Sıfır - 500 bin aralığında: %24,7'si (%3'ü 100 bin altı); 500 bin-1 milyon aralığında: %2,2; 1 Milyon-5 Milyon aralığında: %14'6; 5 Milyon-10 Milyon aralığında: %1; 10 Milyon-20 Milyon aralığında: %2.

Ulusal ve uluslararası ağlarla ilişki: %64'ünün ulusal ve uluslararası bağları mevcuttur.

Öncelikli hedef kitle: Sırasıyla gençler, çocuklar ve kadınlar olmuştur. Birden fazla seçim yapılabilen STK'ların hedef kitesinin araştırıldığı soruya %63 oranında gençler birinci olurken, onu %53 ile çocuklar, %45 ile kadınlar takip etmiştir. Gençler seçeneğini işaretleyen STK'lar arasında çalışma alanı tamamen gençler olan kurumlar olduğu gibi, çalışmalarında hedef kitesiyile çalışmalar yürüten gençleri paydaş alan kurumlar da bulunmaktadır.

Başlıca çalışma alanları: Sırasıyla başlıca oranlar %49'la eğitim, %43'le insan hakları, %40 ile sosyal hizmet, %36 ile sivil toplumu güçlendirme, %35 ile de kadın olmuştur.

Faaliyetler ve sosyal müdahale tipleri: Sosyal müdahale tiplerine göre en çok, %65 ile kapasite ve beceri geliştirme, %65 ile politika geliştirme ve uygulama, %64 bilgi/malumat geliştirme ve %56 ile davranış ve tutum değiştirme iken, en düşük oran

%28 ile sosyal müdahale tipi sistem ve altyapı geliştirme olmuştur.¹

Gelir kaynakları: Bütçelerindeki en fazla gelir kaynakları ise %46 ile uluslararası hibe veren kurumlardan, %38 ile bireysel bağışçılardan, %31 ile üyelik aidatlarından ve %30 ile fon/hibe veren ulusal kurumlardan gelmektedir.

İnternet kullanımı ve görünürlük: Katılımcıların %97'si web sitesini aktif olarak kullandığını belirtmiştir. Facebook ise %90 ile en çok tercih edilen sosyal medya aracı olmuştur. Twitter katılımcıların %72'sinin, LinkedIn ise %20'sinin kullandığı iletişim kanalıdır. Ayrıca diğer seçeneğini işaretleyenler arasında Instagram ve elektronik postayı da belirtenler olmuştur.

1 McKinsey & Company. *Learning for Social Impact: What Foundations Can Do*. 2010. http://mckinseysociety.com/downloads/tools/LSI/McKinsey_Learning_for_Social_Impact_white_paper.pdf (10.06.2015)

- a) Bilgi/Malumat geliştirme: Hâlihazırda mevcut ya da ileriye yönelik oluşması muhtemel problemlerin çözümü için malumat/bilgi geliştirmek, onları yorumlamak ve bilgi paylaşmak. Örnek; tıbbi araştırmalar, politika araştırmaları, geleneksel bilgi üretme...
- b) Hizmet/Ürün geliştirme ve sağlama: Toplumun karşılanmamış ihtiyaçlarını yerine getirmek için hizmet ve mal temini sağlamak. Örnek; sıtmayı önleme amaçlı cibinlik üretme, aş evleri kurma, yoksullara yemek dağıtma...
- c) Kapasite ve beceri geliştirme: Organizasyonların veya kişilerin kapasitelerini güçlendirme konusunda yardım etmek. Örnek; mesleki eğitim sunma, teknik destek sunma...
- d) Davranış/Tutum değiştirme: Malumat/Bilgi paylaşarak ve motivasyon sağlayarak, insanların davranışlarını olumlu sosyal fayda getirecek şekilde değişmesini sağlamak. Örnek; emniyet kemeri kampanyaları, el yıkamayı teşvik eden kampanyalar...
- e) Sistem ve altyapı geliştirme: Sosyal değişimi sağlayacak altyapı ve sistem geliştirmek. Örnek; ağ oluşturma fırsatları yaratma, bilgi teknolojisi sistemleri geliştirme...
- f) Politika geliştirme ve uygulama: Yerel ve ulusal yönetimlerde karar alma mekanizmalarına etki etmek, bir değişimi teşvik etmek ya da ona direnmek. Örnek; kitlesel kampanyalar, lobi faaliyetleri...

AKTİF GÖNÜLLÜ VEYA ÜYE SAYISI

Gönüllü Sayısı	
Yok	10
1-100 kişi arası	44
101-1000 kişi arası	19
1001 ve üstü	11
Değerlendirmeye alınamayan	4

Örneklemimizi tanımak için kurumların demografik özellikleriyle sosyal etki ölçümleme pratikleri arasında bir ilişki ararken çoğu zaman anlamlı ilişki yakalayacak yeterli sayıya ulaşamamıştır. Ancak aşağıdaki bazı başlıklar altında topladığımız, anlamlı bulunan veriler ve sonuçlar elde edilmiştir.

Kuruluşların kuruldukları yıl ile sosyal etki analizi/izleme-değerlendirme yapma oranı arasında anlamlı bir bağ bulunmamıştır. Kuruluş zamanlarıyla etkilerini ölçen, bunun için zaman ve kaynak ayıran kurumlar arasında istikrarlı bir oran çıkmamıştır. Örneğin 1984 ve öncesi kurulan kurumların %25'i etkisini ölçerken, bundan en az 15 sene sonra 2001-2005 arasında kurulanların %50'si, ancak hemen sonrasındaki 2006-2010 arasında kurulan kurumların %8'i etkilerini ölçtüklerini ifade etmektedir. Bu değişken oranlar bize kurumun köklü olmasının etki analizi konusunda öncü olabileceği varsayımımızı bu örnekte doğrulanmamıştır.

Dernekler Daire Başkanlığı'nın verilerine göre illere göre faal dernekler sayılarıyla İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde yoğunlaşmaktadır, buna göre örneklemimizin coğrafi dağılımı Türkiye'nin geneliyle paralellik göstermektedir.

Örneklem içinde kurumun geçen yıl bütçesini soran soruya cevap vermeyen veya bilmediğini ifade edenlerin oranı %55'tir. Bu oranın yüksek olmasındaki neden anketi dolduranların mali bilgiye sahip olmaması veya bu bilgiye STK çalışanlarının çeşitli nedenlerden dolayı erişimlerinin olmaması olabilir. Soruyu cevaplamayan yüzdenin çokluğu bize kurumun bütçe kapasitesinin büyüklüğü ile sosyal etki analizi yapmanın arasında anlamlı ilişki kurulabilmesini engellemiştir.

Ulusal ve uluslararası ağlara üyeliğin veya ilişkinin sosyal etki ölçümlemesini artırması yönünde varsayımımızı doğrular nitelikte sonuçlara ulaşılmamıştır.

Örnekleme ortaya çıkan başlıca çalışma alanları arasında, insan hakları alanında çalışan kurumlar örneklem ortalamasına oranla daha düşük bir oranda etkilerini ölçtükleri tespit edilmiştir.

Sosyal müdahale tiplerine göre faaliyetlerle etki ölçümlemesi yapmak arasında anlamlı bir ilişki bulmak mümkün olmamıştır. Aynı şekilde aktif gönüllü ve üye sayısı, internet kullanımı, gelir kaynakları bilgileri de anlamlı ilişki kurmada yeterli veri veya örneklem genelinin haricinde farklı bir bilgi sunmamıştır.

İkinci Bölüm:

İkinci Bölümde kuruluşların sosyal etki ölçümlemesine dair yaklaşımları sorgulanmıştır. Buna göre,

Kendini 3. şahıslara tanıtmada sosyal etki ölçümlemesinin etkisi: STK'ların %28'i sosyal faydalarını 3. şahıs ve kurumlara anlatırken zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal etki ölçümlemesi yaptıklarını belirten STK'larda bu oran %14'e düşmektedir. STK'ların %92'si sosyal etki ölçümlemesinin kendilerini 3. şahıs veya kurumlara anlatırken yardımcı olacağına inanmaktadır. Sosyal etki ölçümlemesi yaptıklarını belirten STK'larda ise bu oran %100'e çıkmaktadır.

Bu sonuç bize sosyal etki ölçümlemesi yapmanın STK'lara, kendilerini 3. şahıslara tanıtmada konusunda kolaylık sağladığını göstermektedir.

SOSYAL ETKİ ÖLÇÜMLEMESİNİN MUHTEMEL OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER:

Soru / Yanıtlar (%)	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1- Sosyal etki ölçümlemesi kuruluşları daha etkin kılar.	59,55	34,8	3,3	1,1	1,1
2- Sosyal etki ölçümlemesi projenin ya da kuruluşun gelişme alanlarını görebilmesine olanak sağlar.	59,5	38,2	1,1	0,0	1,1
3- Sosyal etki ölçümlemesi yaratılmak istenen sosyal değişim konusunda kat edilen mesafeyi ortaya çıkarır.	55,0	37,0	6,7	0,0	1,1
4- Sosyal etki ölçümlemesi çalışanlar ve gönüllüler için motivasyon sağlar.	42,7	48,3	6,7	1,1	1,1
5- Sosyal etki ölçümlemesi proje ya da kuruluşun yarattığı değişim hakkında bilgi sağlayarak daha fazla insanı harekete geçirir.	46,0	46,0	6,7	0,0	1,1
6- Sosyal etki ölçümlemesi şeffaf ve hesap verebilir olmayı sağlar.	49,4	33,7	15,7	0,0	1,1
7- Sosyal etki ölçümlemesi fon/hibe almayı kolaylaştırır.	48,3	31,4	16,8	2,2	1,1
8- Sosyal etki ölçümlemesi kuruluşların sosyal değişim için kullandıkları yöntemleri ortaya koyarak sivil topluma katkı sunar.	49,4	40,4	5,6	3,3	1,1

STK'ların %95'i sosyal etki ölçmenin kuruluşları daha etkin kılabilceğini, %98'i ise kuruluşun gelişme alanlarını görebilmesine olanak sağlayabileceğini belirtmiştir. STK'ların %92'si, "sosyal etki ölçümlemesi proje ya da kuruluşun yarattığı değişim hakkında bilgi sağlayarak daha fazla insanı harekete geçirir" ifadesine katıldığını belirtmiştir. Sosyal etki ölçümü yaptıklarını ifade eden kurumlar açısından bu oranlar biraz daha farklılık göstermektedir. Örneklemimizle aynı oranda sosyal etki ölçmenin kuruluşlarını daha etkin kıldıklarını düşünürken tamamı sosyal etki ölçümünün gelişme alanlarını görebilmelerine olanak sağladığını ve daha fazla insanı harekete geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

"Sosyal etki ölçümlemesi yaratılmak istenen sosyal değişim konusunda kat edilen mesafeyi ortaya çıkarır" ifadesi %92 oranıyla, "Sosyal etki ölçümlemesinin çalışanlar ve gönüllüler için motivasyon sağlaması" %91 oranıyla; "Sosyal etki ölçümlemesi kuruluşların sosyal değişim için kullandıkları yöntemleri ortaya koyarak sivil topluma katkı sunması" da %90 oranıyla STK'ların katıldığı diğer önemli ifadelerdir. Sosyal etki ölçümü yaptıklarını ifade eden kuruluşlarla karşılaştırıldığında bu oranlar daha da artmaktadır: %96'sı sosyal etki ölçümlemesinin çalışanlar ve gönüllüler için motivasyon sağladığını ifade ederken, tamamı sosyal etki ölçümlemesinin yaratılmak istenen

sosyal değişim konusunda katedilen mesafeyi ortaya çıkardığı ve bu sosyal değişim için kullandıkları yöntemleri ortaya koyarak sivil topluma katkı sunduğu konusunda katıldıklarını belirtmiştir.

Sosyal etki ölçümlemesinin faydaları hakkında sunulan ifadelerin arasında görece daha kararsız kalınan ifadeler sosyal etki ölçümlemesinin fon/hibe almaya ve hesap verilebilirliğe olumlu katkısı konusunda olmuştur. STK'ların %17'si sosyal etki ölçümlemesinin fon/hibe almayı kolaylaştırdığı konusunda kararsız kalmışlardır. Sosyal etki ölçümlemesinin şeffaf ve hesap verebilir olmayı sağlaması konusunda %16 STK yine kararsız kalmıştır. Bu ifadelere verilen yanıtlar sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade edenler için de benzerlik taşımaktadır. Sosyal etki ölçümlemesinin şeffaf ve hesap verilebilir olmayı sağladığı konusuna katılım örneklem genelinde %83 iken, sosyal etkisini ölçenlerde %86'dır, kararsızlık oranları da %2 fark göstermektedir. Sosyal etki ölçümlemesinin fon/hibe almayı kolaylaştırır konusundaki yargılar ise örneklem genelinde %79, sosyal etki ölçenlerde %78 oranını göstermektedir. Oysa kararsızlık oranı örneklem geneline göre %6 fark ile sosyal etki ölçenlerde daha fazladır.

SOSYAL ETKİNİN İŞLEVSELLİĞİ HAKKINDA STK'LARIN GÖRÜŞÜ:

Soru / Yanıt (%)	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1- Sosyal etki ölçümlemesi pahalıdır.	4,4	26,9	47,1	21,3	0,0
2- Sosyal etki ölçümlemesine ayrılan bütçe, etki yaratacak programları ve faaliyetleri uygulamak için ayrılan paradan çalmaktır.	2,2	3,3	19,1	62,9	12,3
3- Sosyal etki ölçümlemesi yanıltıcıdır.	1,1	1,1	20,2	61,8	15,7
4- Sosyal etki ölçümlemesi işlevsizdir.	1,1	0,0	4,4	59,5	34,8
5- STK'ların yarattığı değişimi görmek için sosyal etki ölçümlemesine gerek yoktur.	1,1	2,2	8,9	58,4	29,2
6- STK'lara fon verenler ve bağışçılar sosyal etki ölçümleme raporlarını dikkate almazlar.	0,0	7,8	22,4	52,8	16,8
7- STK'ların üzerinde faaliyetlerinin yarattıkları değişimi gösterme konusunda baskı vardır.	5,6	30,3	26,9	31,4	5,6

Söz konusu sonuçlara göre STK'lar sosyal etki analizini daha çok kurum içi bir öğrenme aracı olarak görmekte; yapılan müdahalelerin etkisini ortaya koyarak çalışan motivasyonunu artıracığına inanmakta, aynı zamanda sosyal etki ölçümlemesi ile sivil alana daha fazla katkı yapabileceklerini düşünmekte olduklarını göstermektedir. Sosyal etki ölçümlemesi yaptıklarını ifade eden kurumların sosyal etki ölçümlemesinin faydaları konusunda daha olumlu görüş ifade etmeleri bize ölçümlemenin STK'lar için faydalı bir süreç olduğunu denemiş bilgiye dayalı olarak bir kez daha göstermiştir.

Öte yandan STK'lar için sosyal etki ölçümlemesi fon/hibe almayı kolaylaştırması ve hesap verebilirliği artırması açısından önemli bir yer tutmasına rağmen sosyal etki ölçümlemesi yaptığını belirten kurumlar açısından kararsızların daha fazla olması bize bu konuda olumlu yönde bir gelişme olmadığını düşündürmektedir.

Örneklemin %95'i sosyal etki raporlarının işlevsel olduğunu belirtmiştir. Bu oran sosyal etkisini ölçtüğünü ifade eden kurumlar için %100'dür. İşlevselliğine kesinlikle katılan STK sayısı diğer tüm ifadelerdeki *kesinlikle katılıyorum* ibareleri arasında da en yüksek oranla %35, sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade eden STK'larda ise %45 olmuştur. STK'ların %88'i yarattığı değişimi görmek için sosyal etki ölçümlemesine gerek olduğunu vurgulamıştır. Örneklemin %78'i sosyal etki ölçümlemesinin yanlıcıdır ifadesine katılmadığını ifade ederken bu oran sosyal etki ölçümlemesini yaptığını ifade eden kurumlarda %96'ya yükselmektedir.

“Sosyal etki ölçümlemesine ayrılacak bütçe, etki yaratacak programları ve faaliyetleri uygulamak için ayrılacak paradan çalmaktadır” ifadesine STK'ların yalnızca %6'sı katıldığını ifade etmiş, %19'u kararsız kalmış, %75'i ise katılmadığını dile getirmiştir. Oysa sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade eden kurumlar arasında tamamı yani %100'ü bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir.

89 STK arasında sosyal etkinin pahalı olduğunu düşünen STK'lar örneklemin %31'ini oluşturmuştur. Yargılar arasında en çok kararsız kalınan nokta ise yine bu konuda %47 oranıyla kendini göstermiştir. Yani sosyal etki ölçümlemesi için bütçe ayırmak gerektiğine

inanan STK'lar çoğunlukta, pahalı olduğunu düşünen büyük bir grup da mevcuttur. Sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade eden kurumlar sosyal etki ölçümlemesinin pahalı olduğu ifadesine %41 oranıyla örneklemin geneline oranla daha çok katılmaktadırlar. Bununla beraber bu ifadeye katılmayanların oranı da %32'ye yükselmiştir.

Sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade eden kurumlar sosyal etki ölçümlemesinin fon veren ve bağışçılar tarafından dikkate alınıp alınmadığı konusunda örneklemin genelinden %10 daha çok kararsız kalmışlardır. Ayrıca STK'ların üzerinde faaliyetlerinin yarattıkları değişimi gösterme konusunda baskı vardır ifadesine örnek genelinde %37 katılmadığı belirterek bu oran sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade eden kurumlar arasında %41'e yükselmiştir.

Bu veriler ışığında sosyal etkinin işlevsel olduğu konusunda büyük oranda inanç mevcutken, maliyeti konusunda daha şüpheli bir yaklaşım söz konusudur. Bu şüpheliğin kaynağı bir yandan sosyal etki analizinin kurumların kültürüne yerleşmemiş, henüz yeni gelişmekte olan bir alan olması, bu nedenle de ayrılması gereken bütçenin yüksek olacağı düşüncesi; bir yandan da sosyal etki analizi yaptıklarını belirten STK'ların kimisinin sosyal etki ölçümlemesini pahalı bulması kimisinin de bulmaması farklı metotlar kullanmalarına bağlı olabilir. Sosyal etki ölçümlemesi yaptığını ifade eden kurumlar sosyal etki ölçümlemesinin işlevselliğinin, etkisinin farkında olmalarına rağmen, fon verenler tarafından dikkate alınması konusunda daha şüpheli yaklaşmışlar, bu konuda üstlerinde daha az baskı hissettiklerini dile getirmişlerdir.

Fon verenlerin sosyal etki analizine bakışı hakkında STK'ların görüşü:

Örneklemin %70'i fon verenlerin ve bağışçıların sosyal etki ölçümleme raporlarını dikkate aldıklarını belirtmiştir. Görüş farklılığının en yoğun olduğu ifade ise “STK'ların üzerinde faaliyetlerinin yarattıkları değişimi gösterme konusunda baskı vardır” olmuştur. Bu ifadeye verilen cevaplarda *katılıyorum*, *kararsızım* ve *katılmıyorum* seçeneklerine aynı oranlarda yanıtlar verilmiştir.

Bu sonuç bize, pek çok yerden farklı şekillerde kaynak üreten sivil toplumun üzerinde sosyal

etki ölçümlemesine dair bir yaptırım olmadığını göstermektedir. Bunun nedeni günümüzde, Türkiye’de fon veren kurumların hala sistematik bir etki analizi beklentisi olmaması olabilir. Hibe verdikleri kurumlardan istenen raporlar halen faaliyetlerin çıktılarına yönelik istenmekte, değişimi görme arzusunda olsalar dahi buna yönelik bir raporlama sistemleri bulunmamaktadır.

Üçüncü Bölüm

Üçüncü bölümde seçilen kuruluşların raporlama çalışmalarının derinliği ve izleme değerlendirme ve/veya sosyal etki analizinin yaygınlığı değerlendirilmiştir.

Buna göre: Bir proje tasarlarken, STK’ların %74’ü yönetim kurulunun görüşlerine her zaman %9’u da sıklıkla başvurmaktadır. Proje tasarısı sırasında görüşlerine başvuru alan bir diğer kesim uzman görüşleri olmuştur (%48 her zaman, %45 sıklıkla). Hedef kitle ve paydaşların da görüşleri sıklıkla başvuru alan kesim olmuştur. Görüşlerine en az başvuru alan kesim ise maddi destekte bulunan kurumlar (%26 her zaman, %31 sıklıkla) ve gönüllülerdir (%33 her zaman, %33 sıklıkla).

Bu sonuçlar sosyal etki analizinin olmazsınan paydaş görüşleri konusunda STK’ların projeleri kurgularken birçok paydaşın görüşünü aldıklarını göstermektedir, ancak STK’ların neredeyse yarısı, maddi destekte bulunan kurumlar ve projeleri hayata geçirecek gönüllülerin görüşüne başvurmamaktadır.

STK’ların sadece %28’i etkilerini ölçmek için zaman ve kaynak ayırırken, %36’sı etkilerini ölçmek istemelerine rağmen zaman ve/veya kaynaklarının olmadığını, %26’sı ise bunun için yeterli becerilerinin olmadığını belirtmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen STK’lar ölçümlenecek alanın zorluğu, çalıştıkları konuların soyutluğu (ayrımcılık, cinsiyet eşitliği ve etiketlenme ile mücadele gibi), uzun döneme yayılması gerekliliği gibi konularda yorumlarda bulunmuşlardır.

STK’ların %85’i projelerin çıktıları ile ilgili raporlama yaptıklarını söylemişlerdir. %82’si ise izleme değerlendirme raporları yaptıklarını belirtmişlerdir. STK’ların sadece %25’i faaliyetlerinin sosyal etki raporlamasını yaptığını dile getirmiştir. Kuruluşlar arasında sosyal etki raporlaması yapanlar ise %21

oranındadır. Ankete katılan STK’ların yalnızca dörtte biri geniş kapsamlı, paydaşları da içeren sosyal etki raporları hazırladıklarını öne sürmüştür. Yapılan raporlama çalışmaları daha çok proje ve programların çıktılarının özetlenmesi ve yorumlanmasından ibarettir.

Ayrıca sosyal etki ölçmek için zaman ve kaynak ayırmanın; %50’si proje ve faaliyet bazlı (ortalama %25), %32’si ise genel olarak kurumlarının sosyal etki raporlarını hazırladıklarını dile getirmişlerdir. STK’ların %91’i projelerin/faaliyetlerin izleme-değerlendirme raporlarını hazırladıklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, etki ölçümlemede zaman ve kaynak ayırdığını belirten STK’ların bile hedef grupla birlikte paydaşların değişimlerini de ölçen geniş kapsamlı sosyal faydayı gösteren raporları sınırlı ölçüde ürettiklerine işaret etmektedir.

Dördüncü Bölüm

Dördüncü bölümde, sosyal etki raporlaması dahil olmak üzere, kuruluşların yaptıkları tüm raporlamaların içeriği, izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesinin nasıl yapıldığı ve nerelerde paylaşıldığı, hangi ölçümleme metodlarının kullanıldığı, ne kadar bütçe ayrıldığı, hangi destekçilerin bütçe sağladığı, STK’ların hangi motivasyonlarla ve kimler için izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesi yaptığını araştırılmıştır.

Ölçümleme yöntemleri: Yapılan raporlamalarda %73 oranında niteliksel; %51 oranında nicel araştırma metodlarının kullanıldığı, %65 oranında ise faaliyet çıktılarının takibiyle yetinildiği görülmüştür. En az kullanılan yöntem ise %18 oranıyla parasallaştırma yöntemi olmuştur. Etkilerini ölçmek için zaman ve kaynak ayıran STK’ların raporlarında kullandıkları yöntemler arasında nicel araştırma yöntemlerini diğerlerinden %31 daha fazla kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Raporları hazırlayanlar: STK’ların %78’inde asil görevi izleme-değerlendirme veya etki ölçümlemesi olan biri bulunmamaktadır.

Anketin genel eğiliminin çıktıya dayalı raporlama yapma olduğunu hatırlarsak, ölçme değerlendirme ile ilgilenen bir çalışanın olmamasının sosyal etki analizinin kurum kültürüne yerleşmemesinin sebeplerinden biri olduğu söylenebilir.

Etkileri ölçtüğünü belirtenlerin %41'i, kuruluşlarında asli görevi izleme-değerlendirme ve veya etki ölçümlemesi olan bir kişi veya bir ekibi olduğunu belirtmiştir. Bir STK'da sosyal etki ölçümleme alanında çalışan olması, bu konuda çalışan uzman personeli olmayan STK'lara göre daha yüksek oranda (%19) etki ölçümlerini sağlamaktadır. İzleme değerlendirme ve/veya sosyal etki raporları STK'ların %81'inde çalışanlar, %39 oranında gönüllüler ve %29 oranında kurum dışında çalışan uzmanlar tarafından hazırlanmaktadır.

Etki raporlamasının yapılması sadece kurumda bu konuda çalışan bir personelin olmasına bağlı olmasa da, böyle bir kişinin istihdamı etki raporlaması yapılmasının olasılığını artırmaktadır. Kurumun içinde bu alanda profesyonel olmayan çalışanlar, gönüllüler ile izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki raporu hazırlandığında bilgi ve beceri eksikliği hazırlanan raporların çıktıya dayalı, paydaşları içermeyen, kısa süreli değişimleri ölçen bir rapor çıkmasına neden olabilmektedir.

İzleme-değerlendirme ve sosyal etki raporlarının paylaşımı: STK'ların %75'i raporlarını yıllık faaliyet raporlarında, %63'ü maddi destekte bulunan kurumlar için hazırlanan raporlarda, %52'si ise internet sitelerinde paylaşmaktadırlar.

İzleme-değerlendirme ve sosyal etki raporlarının hedef kitlesi: STK'ların %81'i maddi destekte bulunan kurumlara yönelik raporlar, %76'sı yönetime yönelik ve onu takiben %44'ü kuruluşun çalışanlarına yönelik raporlar hazırlamaktadır. Etkisini ölçtüğünü ve buna zaman ve kaynak ayırdığını belirten STK'lar raporlarını en çok yönetimlerine yönelik hazırladıklarını (%81), maddi destek veren kurumlara ise %68 oranında belirtmişlerdir.

Bu sonuçlara göre STK'ların yüksek oranda, fon verenlerine ve yöneticilerine raporlama eğilimi olduğu görülmektedir. Fon verenlere ve yöneticilere hesap verebilme gayreti, STK'ların sosyal etki ölçümleme konusunda öğrenme, etkinleşme ve faaliyetleri geliştirme motivasyonlarına eşlik etmekte ve fon verenlerin etki gösteren rapor taleplerinin STK'ların sosyal etki ölçümleme yapmasını teşvik edici nitelikte olduğunu göstermektedir.

İzleme-değerlendirme ve sosyal etki raporu yapmanın yarattığı değişim: STK'ların %70'i izleme değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümleme raporları sonucunda yaptıkları faaliyetlere güvenlerinin arttığını belirtmiştir. %45'i kurumun saygınlığının arttığını, %44'ü hizmetlerinin geliştiğini ve yine %44'ü sponsorlarıyla ilişkilerinin olumlu yönde geliştiğini belirtmiştir. İzleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümleme raporlarının sonucunda kuruluş bünyesinde yaşanan değişim konusunda katılımcıların %24'ü gönüllü sayılarının arttığını, %21'i ise kaynaklarının arttığını dile getirmişlerdir. Fon verenlerin izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümleme raporlarını dikkate almadıklarını, fon verme kriteri arasında değerlendirmedikleri sonucuna varılmıştır.

Kurumun sosyal etki raporunu hazırladıklarını belirten STK'lar -diğer raporlama çalışmaları yapanlar gibi- yaptıkları faaliyetlere güvenlerinin %79 oranında arttığını dile getirmektedir. Etki ölçümlemesi yapan STK'ların %58'i kurumlarının saygınlığının arttığını dile getirmiş; %58'i sponsorlarla ilişkilerinin olumlu yönde geliştiğini belirtmişlerdir.² Örneklemin geneline dağılımda etki ölçümlemesi yapan STK'lar yukarıda bahsi geçen alanlarda olumlu yönde daha çok değişim göstermiştir.

Bütçenin izleme-değerlendirme ve sosyal etki raporuna etkisi

STK'ların %26'sı geçen bütçe yılında (2013) bütçelerinden izleme-değerlendirme/sosyal etki ölçümlemesi için hiç para ayırmadıklarını belirtirken, bütçelerinin yüzde birinden az bütçe ayıranlar ise katılımcıların %40'ı olmuştur. Örnekleminizde izleme-değerlendirme/sosyal etki ölçümlemesi için bütçelerinden yüzde dört ila altı aralığında pay ayıranlar %8, bütçelerinden yüzde yedi ila on aralığında pay ayıranlar %2 olmuştur. Yüzde onun üzerinde bütçe ayıran sadece %2'lik bir dilim vardır ve onlar da bütçelerinin yüzde 16'lık bir oranını ayırdıklarını ifade etmişlerdir. Örnekleminizin

² Bu sonucu destekler nitelikte bir diğer bulgu: *Etkimizi ölçüyoruz, bunun için bütçe ve kaynak ayırıyoruz* ifadesini kullananlar, ölçümleme çalışmalarının sonucunda yaptıkları faaliyetlere güvenin %82 oranında arttığını, hedeflenen değişimin yaratılmasında %59 daha etkin olduğunu, hedeflere ulaşmak için izlenen iç süreçlerin %55 daha verimli hale geldiğini genel anket ortalamasının üzerinde bir ortalama ile dile getirmişlerdir.

toplamda sadece %12'si bütçelerinin yüzde dördünden fazlasını izleme-değerlendirme/sosyal etki ölçümlemesi için harcadıklarını belirtmişlerdir.

Dünyada sosyal etki ölçümlemesi yapan kurumlar, bu alanda araştırmalar yapan akademisyenler proje ve faaliyetlerin etki ölçümlemesini yapmak için bütçenin %5'i ile %10'unun ayrılması gerektiği yönünde görüş bildirmektedirler.³ Çalışmamızdan elde edilen sonuca göre Türkiye'de etkinlik gösteren STK'lardan etkilerini ölçtüklerini belirtenlerin çok azı bütçelerinin %5'ini veya fazlasını bu işe ayırmaktadır. Bu sonuç bize Türkiye bağlamında bütçesel kısıtlara rağmen sosyal etki ölçümlemesi uğraşısına atılan STK'ların motivasyonlarının büyük oranda kendi etkilerini görüp kendilerini ve sundukları hizmetleri etkinleştirmek olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, katılımcı STK'ların %69'u onlara maddi olarak destek veren kurum veya kişilerin sosyal etki ölçümleme çalışmaları için bir bütçe ayırmadıklarını belirtirken, *etkimizi ölçüyoruz, buna zaman ve kaynak ayırıyoruz* diyen ancak bunun için bütçe ayırmadıklarını belirten STK oranı %55'e inmektedir.

Kurumlarının sosyal etkisini ölçenler ve buna zaman ve bütçe ayırdığını belirtenler arasında geçen sene bütçesinde anlamlı bir pay ayıran bulunmamaktadır. Bu bize izleme/değerlendirme ve sosyal etki raporlaması yapmanın olmazsa olmazının bütçe olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte sosyal etki ölçümlemesi

3 Birleşmiş Milletler ve Global Fund gibi pek çok kurum, proje başvuru formlarında %5-%10 arasında izleme-değerlendirme için proje bütçelerinde pay ayrılmasını zorunlu kılar. Örneğin: **UNAIDS. National Aids Programmes: A Guide to Monitoring and Evaluation.** Geneva: UNAIDS, 2000.

World Health Organisation. Monitoring and Evaluation Toolkit: Hiv/Aids, Tuberculosis and Malaria. 2004, s.8. Alınan yer <http://www.who.int/hiv/pub/epidemiology/en/me_toolkit_en.pdf> (06.06.2015)

a) UN Women. "Fund for Gender Equality" *Online Application Guide*, 2015. <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/trust%20funds/fundgenderequality/fge%20cfp2015%20guide%20and%20faq%20final%20English.pdf> (06.06.2015)

b) USAID. *Performance Monitoring and Evaluation Tips. Guidelines for Indicator and Data Quality.* (1998). Cilt: 12. http://www.who.int/management/district/monitoring_evaluation/GuidelinesIndicatorDataQuality.pdf (05.06.2015)

yapanları teşvik eden önemli bir faktörün izleme/değerlendirme ve sosyal etki ölçümlemesi yapmak fon verenler tarafından sadece bu iş için ayrılan bir bütçe kalemi olduğu anketimizin sonuçlarından çıkmaktadır.

İzleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki analizini destekleyen fon verenler:

Araştırmamıza göre izleme-değerlendirme/sosyal etki ölçümleme için ayrılan bütçenin maddi destekçileri %61 oranında fon/hibe veren uluslararası kurumlardır. Bu oranı %46 ile ulusal kurumlar izlemektedir. Bu oran izleme/değerlendirmeyle yetinmeyip sosyal etki ölçümlemesi yapan STK'larda da benzer çıkmıştır.

Son 5 sene içinde kuruluşlarının %57'si izleme değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesi için harcadığı çabada bir değişim olmadığını, %42'si ise artış olduğunu vurgulamıştır. Bu artışın ana sebebi olarak STK'lar çeşitli gerekçeler ortaya koymuşlardır. Bu gerekçelerin ilki, %67 oranıyla STK'ların sonraki projelerin/hizmetlerin daha iyi tasarlanması ve uygulanması yönündeki istekleri olmuştur. Bunu takiben %47 oranıyla STK'lar ölçümlemenin sonucunda hizmetlerinin yarattığı değişimin farkındalığına varılması ve %42 oranında maddi destek verenlerin ölçümleme/değerlendirme çalışmalarını desteklemesi olduğunu belirtmişlerdir.

Beşinci Bölüm

Beşinci bölümde kuruluşların izleme/değerlendirme ve/veya sosyal etki ölçümlemesi yaparken karşılaştığı sorunların ve ihtiyaçların bir listesi oluşturulmuştur.

STK'ların %70'i izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etkiyi ölçmede karşılaşılan zorluklar konusunda birincil olarak yeterli maddi kaynağa sahip olmamayı gösterirken, %56'sı ölçümleme için yeterli uzmanlık ve becerilere sahip olunmadığını belirtmiş, %20 oranında STK ise yönetimin ölçmeyi öncelik olarak belirlemediğini vurgulamıştır.

STK'ların %73'ü kendi sosyal etki ölçümlerlerini yapabilmek için en çok ölçümleme teknikleri hakkında eğitim almayı yararlı bulduklarını belirtmiştir. Katılımcıların %68'i sosyal etki ölçümlemesi alanında finansal destek almanın, %65'i ise sosyal etki ölçümlemesi alanında danışmanlık almanın, %58'i benzer kuruluşlar ile konuya yönelik bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmanın, %50'si de sosyal etki analizi

hakkında Türkçe kaynaklara erişebilmenin yararlı olacağı görülmüştür.

Bu soruda sunulan tüm seçeneklere STK'ların yarısından fazlasının olumlu yanıtlar vermesi ihtiyacın genel anlamda her alanda olduğunu göstermekte, bu konuda yapılabilecek kapasite çalışmalarının yukarıdaki başlıklar doğrultusunda olması gerektiğini belirtmektedir.

BULGULARIN ANALİZİ

Anket bizlere sosyal etki ölçümlemesi konusunda görüşülen 89 STK'nın sadece %21'inin proje ve faaliyetlerinin sosyal etki analizini, %25'inin de kurumlarının sosyal etki analizini yapabildiğini göstermiştir. Bunlar arasında %10 ortak kurumlardır, yani bu durumda STK'ların %36'sı izleme değerlendirme çalışmasından daha derinlikli bir sosyal etki analizi yaptığını iddia etmektedir. Öte yandan etkilerini ölçüp, buna zaman ve kaynak ayırdıklarını belirtenlerin oranı %28 civarındadır. Arada çok fark olmasa da anketin sınırlılıkları bölümünde bahsedilen etki ölçümlemesinden anlaşılmanın farklı olması, birbirini destekleyen sorulara verilen cevapların oranının farklı olmasına nedendir.

Anketimize katılan STK'lar arasında genel eğilim %85'le çıktıya dayalı raporlama şeklindedir. Kurumların %78'inde asıl görevi izleme-değerlendirme veya etki ölçümlemesi olan birinin var olmaması sosyal etki analizinin kurum kültürüne dahil olmadığını göstermektedir.

Sosyal etki ölçümlemesinin çeşitli faydaları pek çok STK tarafından bilinmektedir. Ancak STK'lar tarafından ölçümlemeye çoğu zaman az bütçe ayrılması ve kurumda bu işi yürütecek bir uzmanın olmaması, kuruluşları bu konuda ana paydaşları da içeren geniş çaplı sosyal etki ölçümlemesini kurum kültürüne dahil edecek ölçüde bir aksiyon almaya itecek kadar zorlamadığını işaret etmektedir.

Anketimiz ayrıca STK'lara fon verenlerin de, sosyal etki analizini ajandalarının ilk sıralarına yeteri kadar koymadığını göstermekte, STK'ların raporlarını en çok fon verenlere/maddi destekçilerine yönelik yaptıklarını da düşündüğümüzde, STK'ların bu konuda onları fon verenlerden teşvik edici bir inisiyatif almadığına veya yaptırım uygulamadığına işaret etmektedir.

Örneğimizde yer alan STK'ların düşündüğü gibi sosyal etki analizi seçilen yöntemlere göre (verilerin toplanma yöntemi, genişliği, yaygınlığı, süresi vb.

değişkenlere başlı olarak) pahalı bir çalışma olmayabilir ancak zaman ve bütçe planlaması gerektiren bir çalışmadır. Ayrıca sosyal etki ölçümlemesinin maliyetinin STK'lar tarafından yüksek olarak algılanması, mevcut durumda pek çok STK'nın bu işlemi dışarıdan bir başka kurum ya da kişiden destek alarak yaptırmak zorunda olmasıyla ve bunun bütçeye ek bir kalem olarak girmesiyle ilgili bir husus olabilir.

Bu bulguyu destekleyen bir veri de STK'ların izleme-değerlendirme ve/veya sosyal etki analizi yaparken en çok karşılaştığı zorluğun maddi kaynak yokluğu olmasıdır. Bu durumda sosyal etki analizinin gelişmesinde en teşvik edici unsurun maddi destek olduğunu ve maddi destek verenlerin bu konuda yönlendirici olmaları gerektiği söylenebilir.

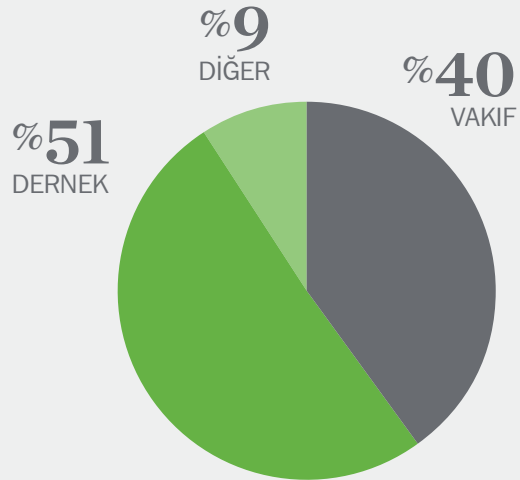
Bir başka önemli bulgu ise sosyal etki analizi yapan veya yapmak isteyen STK'ların öncelikle kendilerini geliştirmek, çalışmaları daha etkin kılmak ve kuruluşlarının gelişme alanlarını görebilmek amacıyla etki ölçümlemek istemeleridir. Bu çabanın özellikle fon/hibe almakta kolaylaştırıcı etkisi olacağına inanç nispeten daha azdır.

Sonuç olarak, anket bizlere, STK'ların kendi sosyal etki ölçümlemelerini yapabilmek için STK'lara fon verenler tarafından sağlanacak finansal desteğin yanı sıra, ölçümleme teknikleri hakkında eğitim alma, danışmanlık, Türkçe kaynaklara erişim gibi pek çok alanda desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. STK'ların bu alandaki motivasyonlarının yüksek olması, sosyal etki analizinin sivil toplum alanında artık önemsenen bir değer olması, STK'ların gelişim alanlarını öğrenme istekleri ve belki de daha önemli fon verenlerin ve yöneticilerinin bu konudaki artan talepleri gibi ulaştığımız sonuçlar bizlere Türkiye'de sivil toplum bağlamında sosyal etki ölçümlemesinin ufkunun gelişmeye ve ilerlemeye açık olduğunu müjdelemiş, bu alanın tüm paydaşlarının yol haritalarını çıkartabilmemiz konusunda bizlere önemli veriler sağlamıştır.

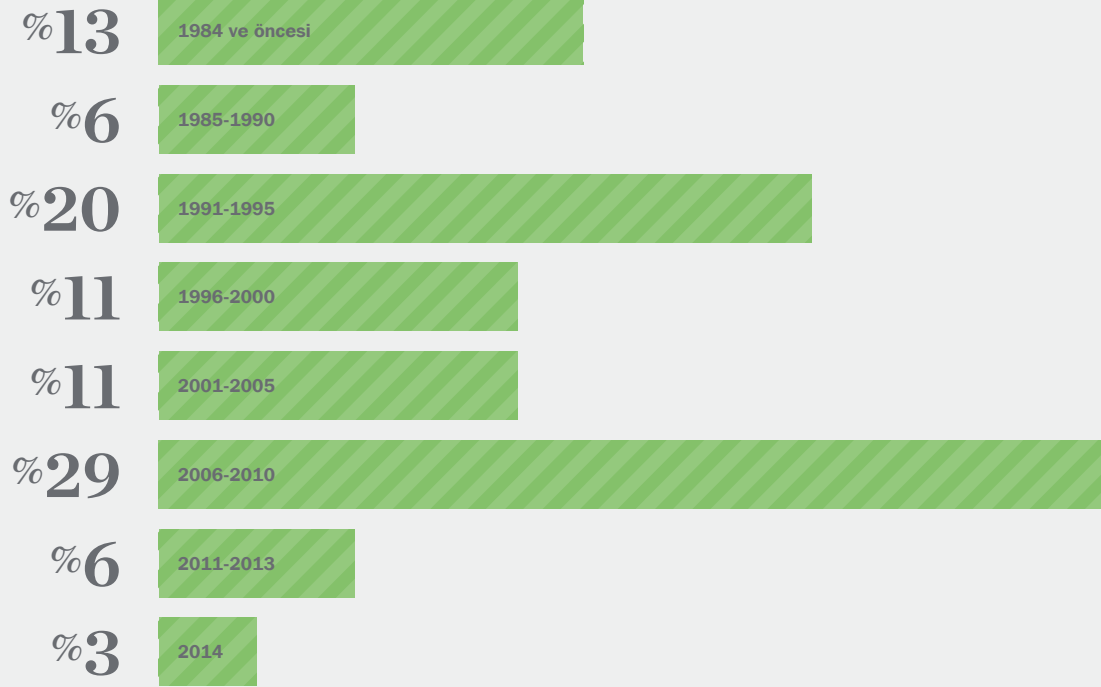
GRAFİKLER

Ankette sorulmuş kapalı uçlu sorulara verilen yanıtların grafik dağılımları

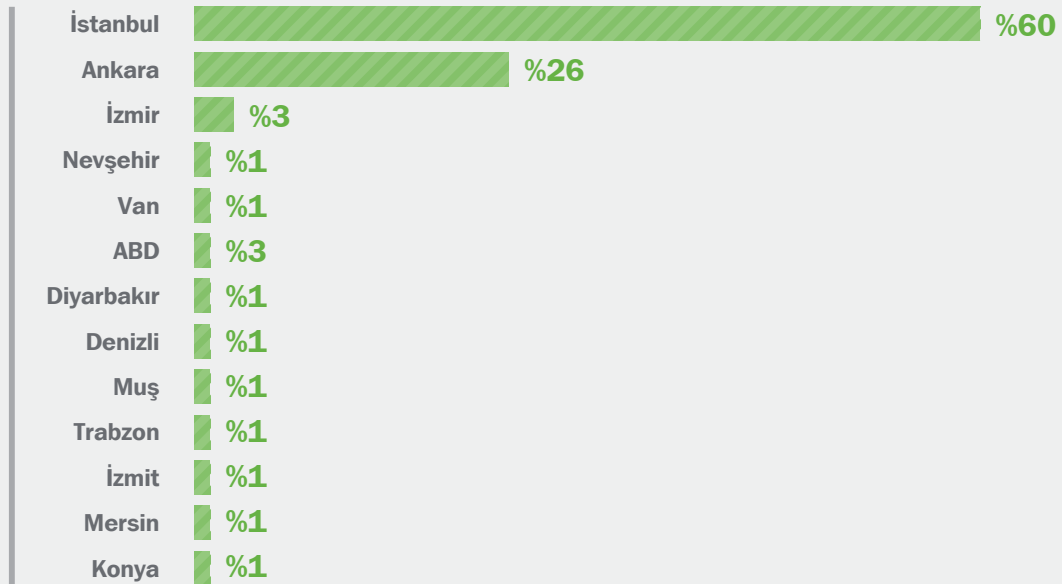
Kuruluşunuzun resmi yapısı hangisine uymaktadır?

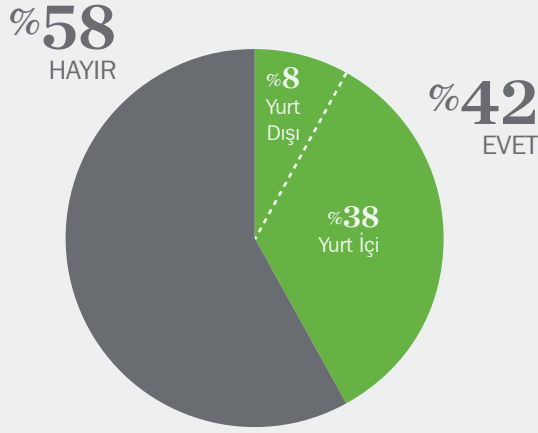
Kuruluşunuz ne zaman kuruldu?

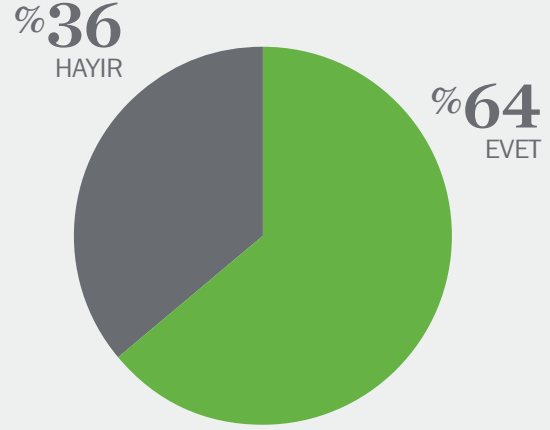
Kuruluşunuzun merkez ofisi nerede bulunmaktadır?

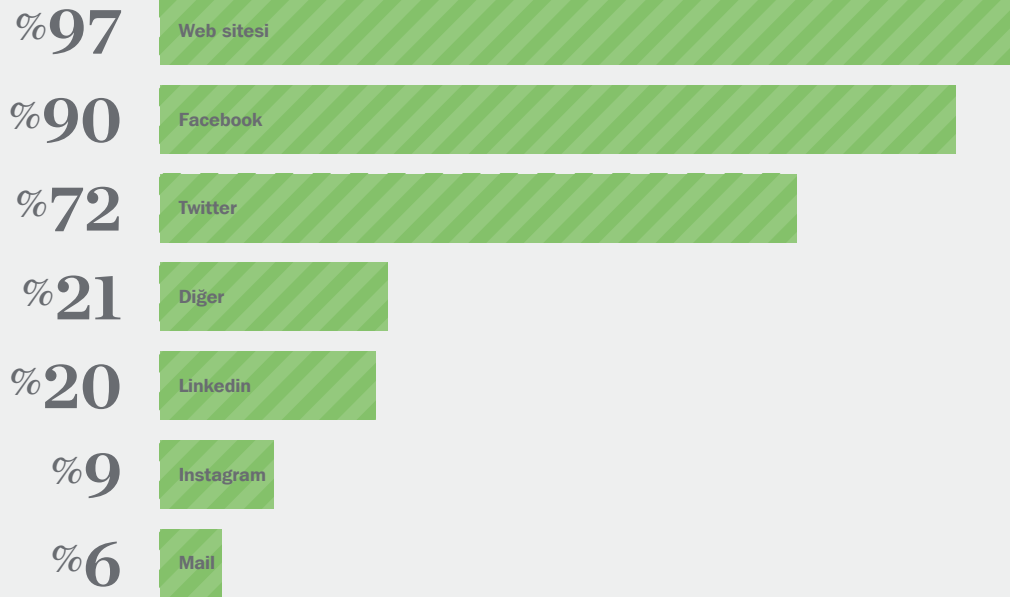
Kuruluşunuzun merkez ofis dışında ofisi var mıdır?
Evet ise nerede/nerelerdedir?

Kuruluşunuzun üye olduğu ulusal veya uluslararası
oluşumlar (federasyonlar, üyelikler, çatı kuruluşlar)
var mıdır?

Kuruluşunuz hangi iletişim kanallarını aktif olarak kullanıyor?

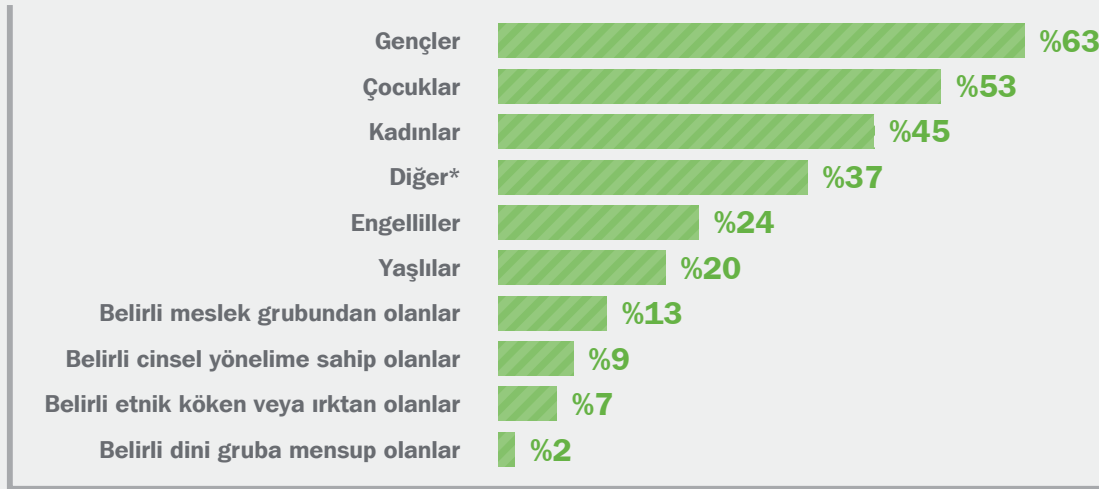
Kuruluşunuzun faaliyet gösterdiği ana çalışma alanlarını coğrafi olarak nasıl tanımlarsınız?

(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

Kuruluşunuzun öncelikli hedef kitlesi, aşağıdakilerden hangisi veya hangileridir?

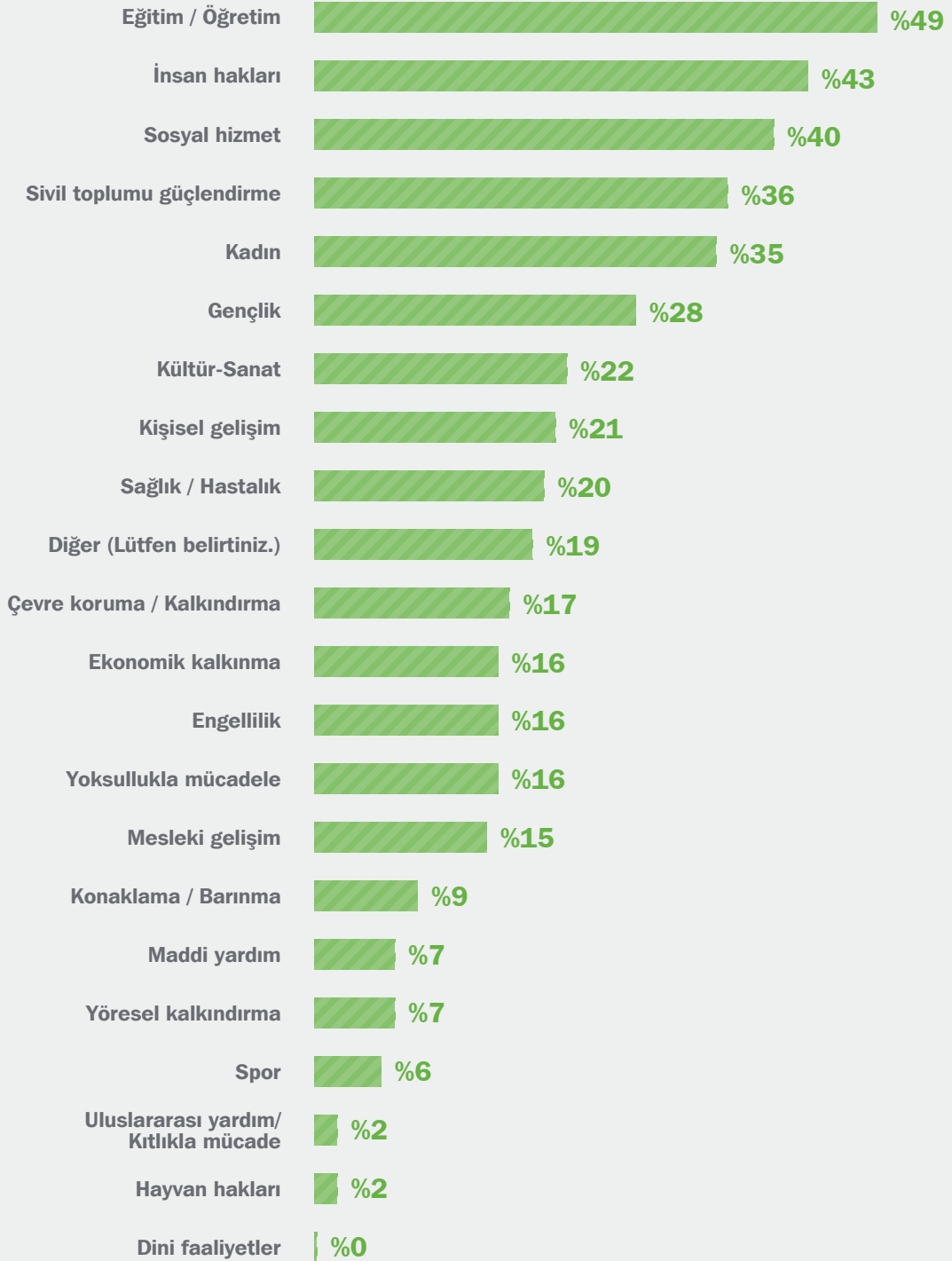
(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

* Diğer içerisinde birçoğu yukardaki hedef kitleden detaylı bahsetmişleri örneğin sosyal dezavantajlı gençlik gibi, ayrıca mülteciler, hayvanlar, çocuklarla çalışan yetişkinler vb kitleler

Aşağıdakilerden hangisi veya hangileri kuruluşunuzun başlıca çalıştığı alanlardır?

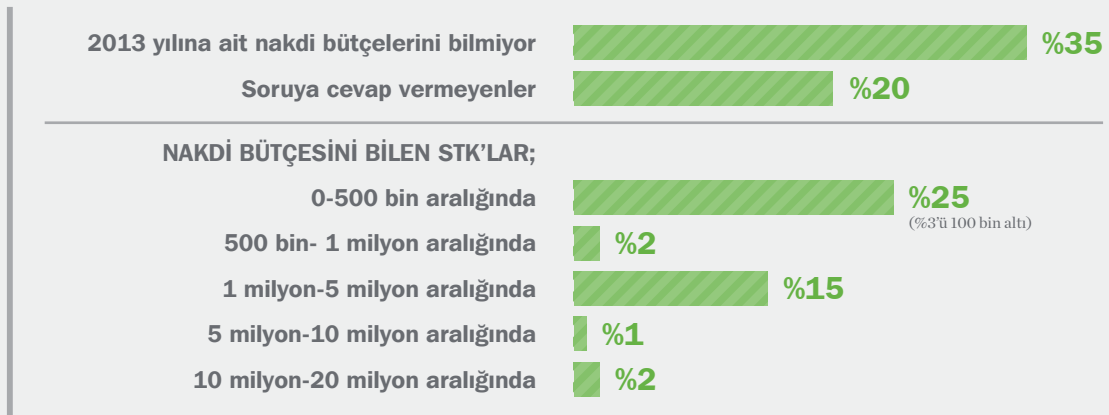
(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

Kuruluşunuzun faaliyetleri aşağıdaki sosyal müdahale tiplerinden hangilerine uymaktadır?

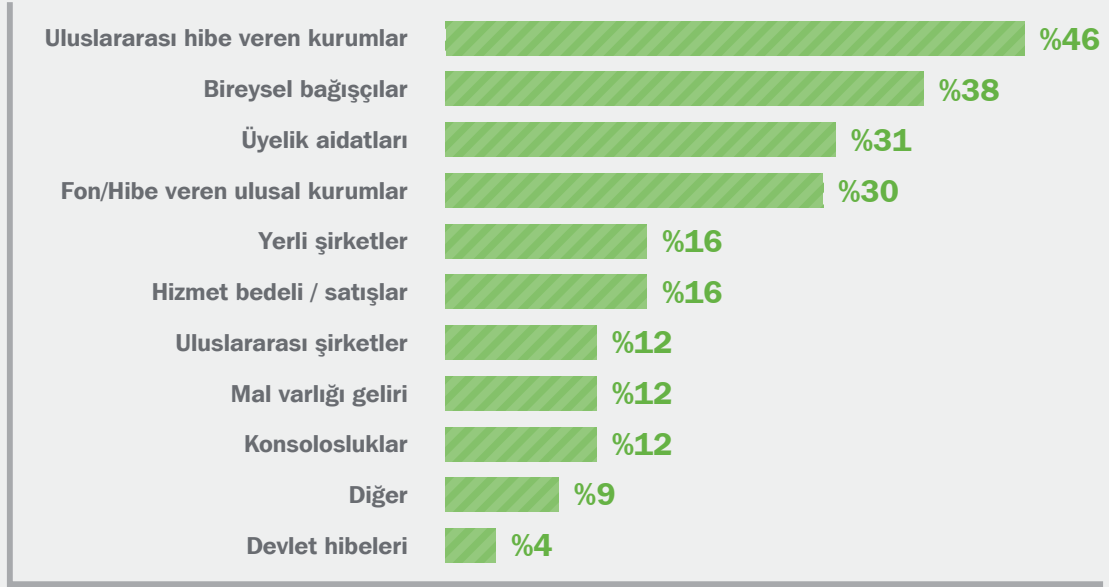

2013 yılında toplam bütçeniz ne kadardır? Mümkünse aynı ve nakdi bütçenizi Türk Lirası cinsinden ayrı ayrı belirtiniz. Bilinmiyor ise kutuların içine "bilinmiyor" şeklinde yazıyla yazabilirsiniz.

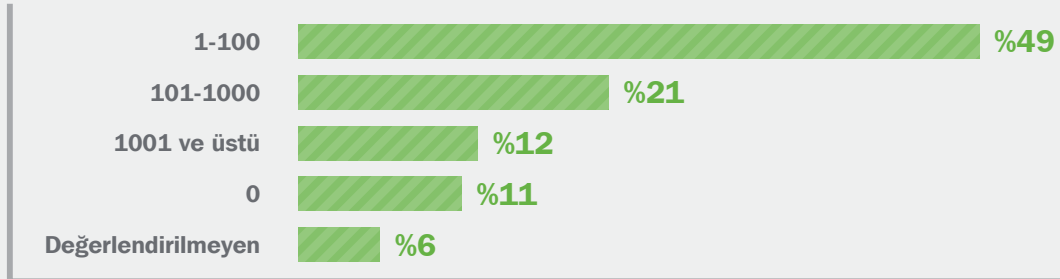

Bütçenizdeki en fazla gelir kaynakları hangileridir?

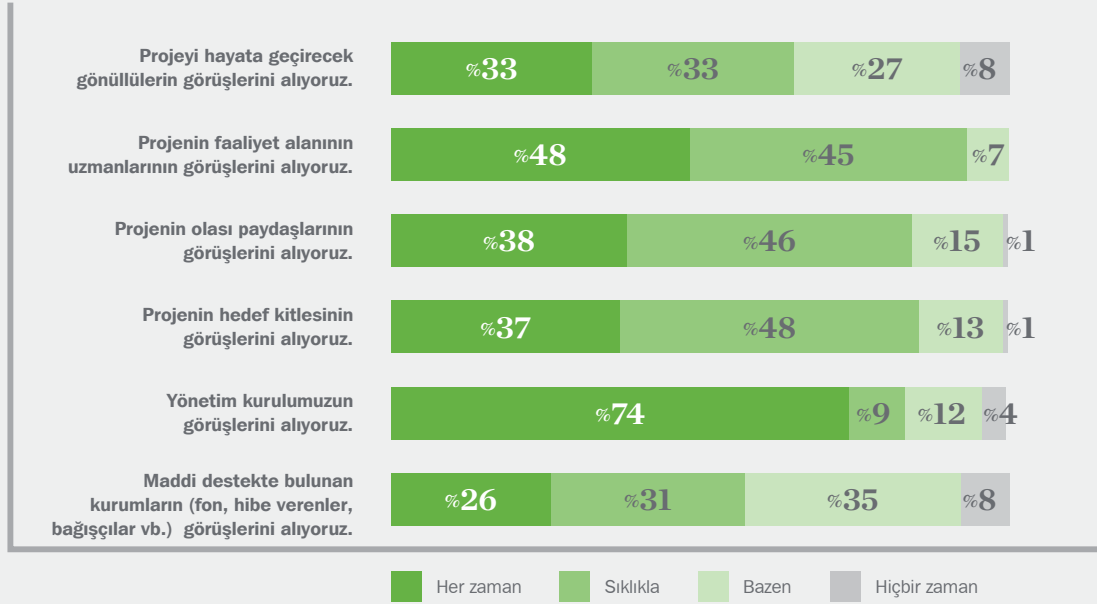
(En fazla 3 adet seçebilirsiniz)

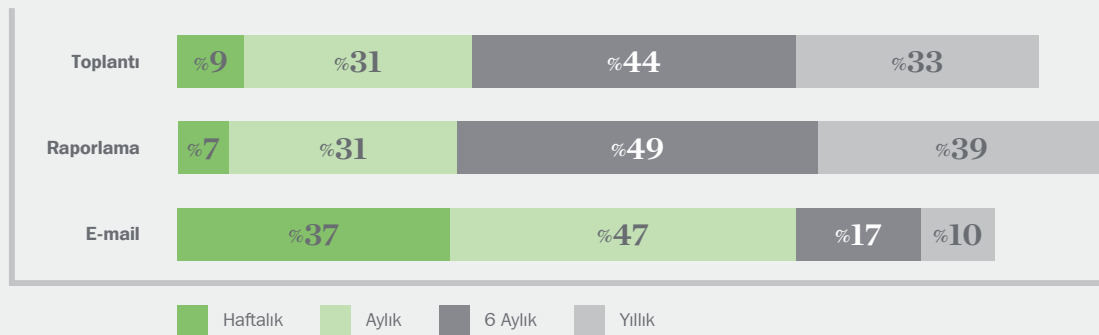
Kuruluşunuzda aktif olan gönüllü / üye sayısı kaçtır?

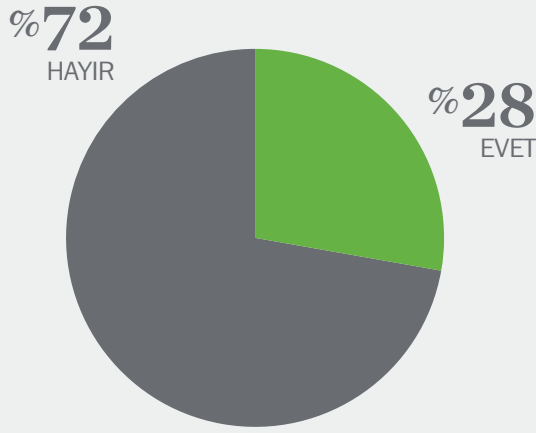
Bir proje tasarlariken paydaşların görüşlerine hangi sıklıkla başvuruyorsunuz?

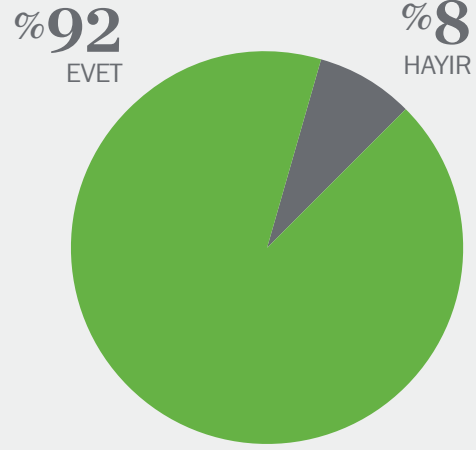
Sizi maddi olarak destekleyen kurumlar (fon/hibe sağlayıcıları, özel şirketler vb.) ile ne şekilde ve hangi sıklıkla iletişim kuruyorsunuz? (Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

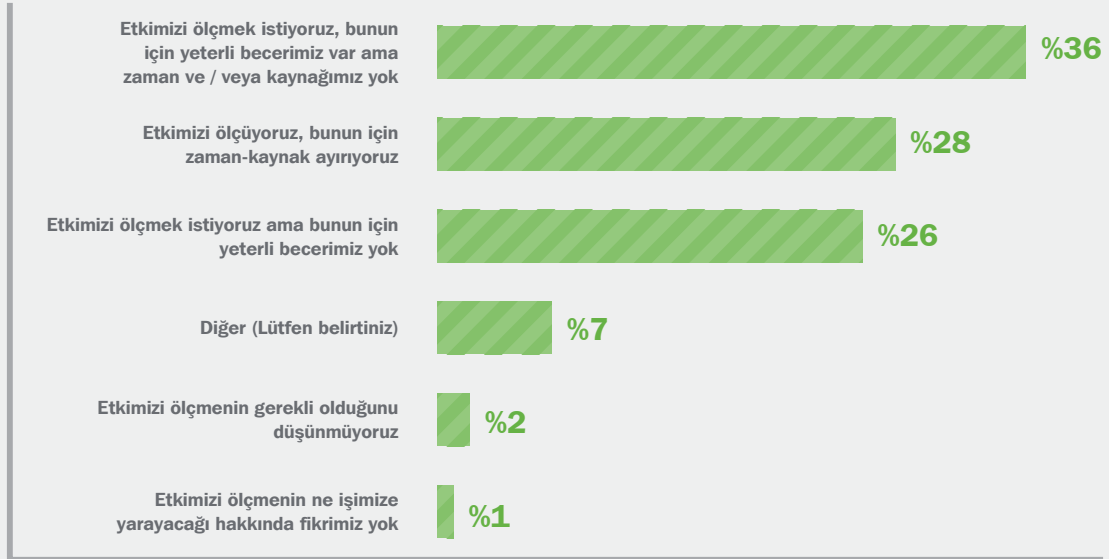
Kuruluşunuzun sosyal faydalarını 3. şahıs veya kurumlara anlatırken zorluk çekiyor musunuz?

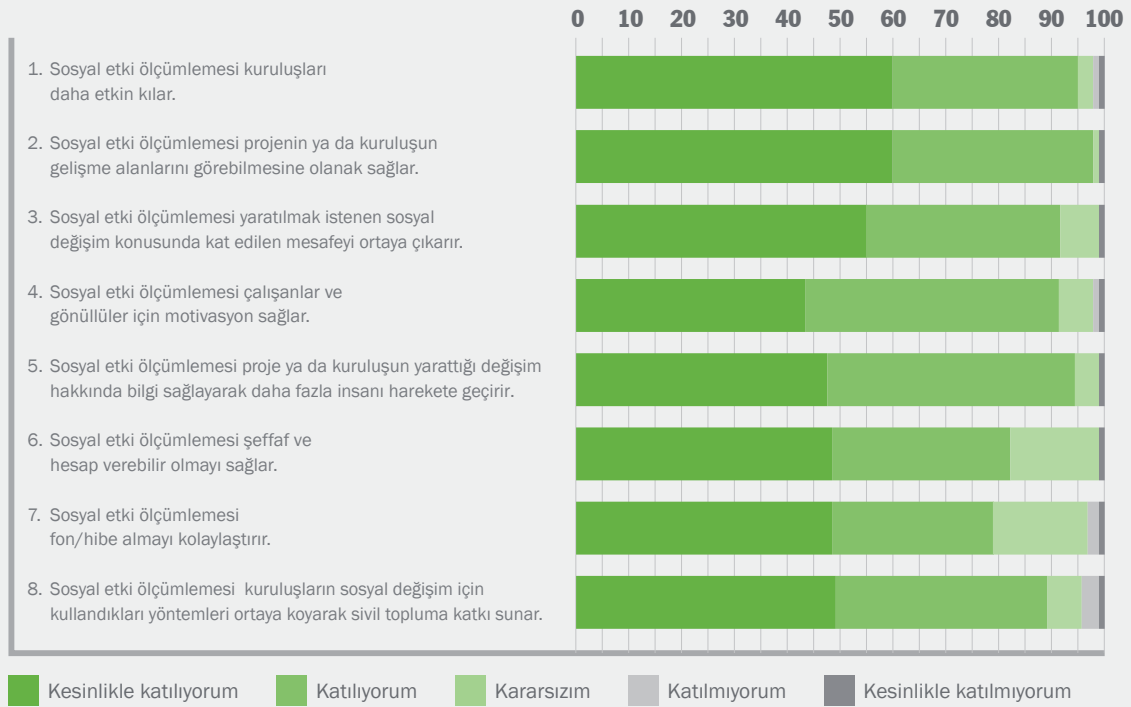
Etkinizi ölçmenin kendinizi 3. şahıs veya kurumlara anlatırken yardımcı olacağına inanıyor musunuz?

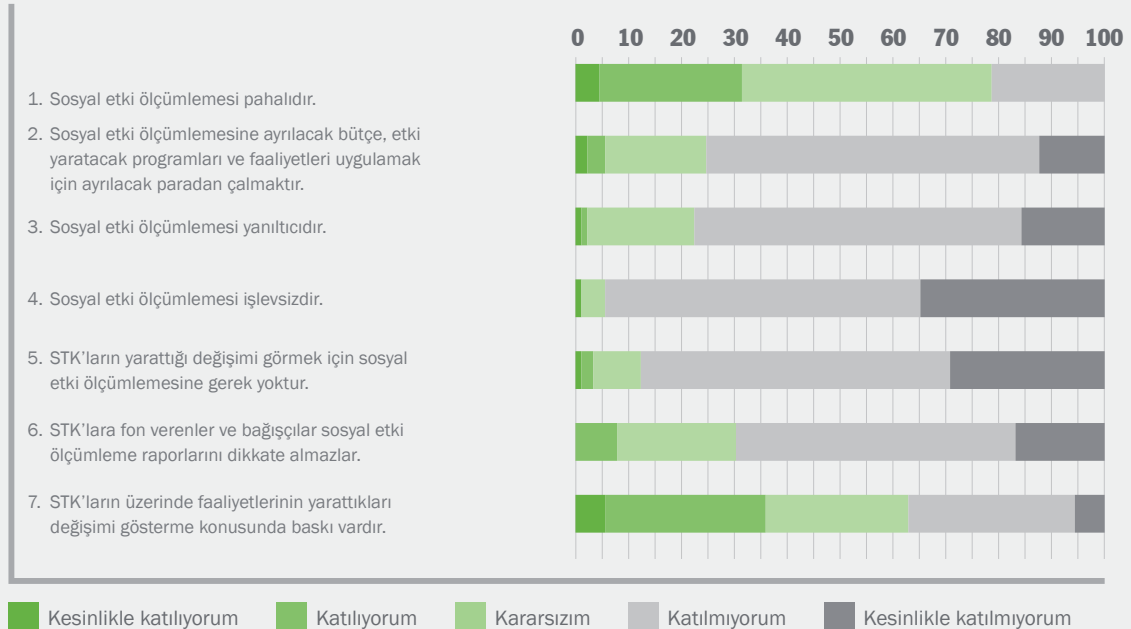
Kuruluşunuzun şu anki sosyal etki ölçümleme hakkındaki yaklaşımını nasıl tanımlarsınız?

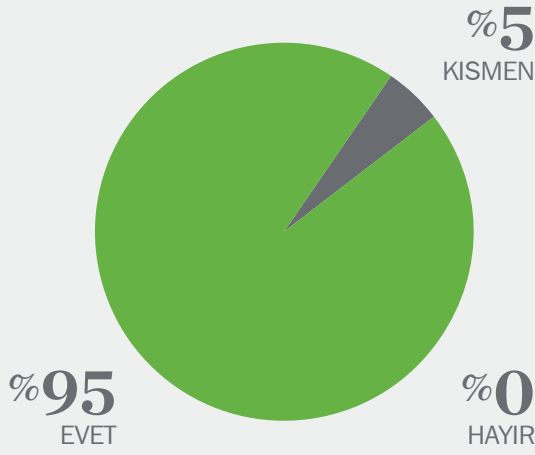
Aşağıdaki her bir ifadeyi görüşünüze uygun şekilde işaretleyiniz.

Aşağıdaki her bir ifadeyi görüşünüze uygun şekilde işaretleyiniz.

Yaptığınız projelerin / faaliyetlerin raporlamasını yapıyor musunuz?

Kuruluşunuzun bünyesinde ne tür raporlama çalışmaları yapıyorsunuz?
(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

Projelerin / Faaliyetlerin çıktılar ile ilgili raporlama
(sayısal adet, örneğin 5 eğitim yapıldı)

Projelerin / Faaliyetlerin izleme-değerlendirmeleri ile ilgili raporlama (projenin hedefi dahilinde yapılan faaliyetlerin sonuçlarını yani hedeflenen değişime ne kadar ulaşıldığını bildiren raporlama)

Projelerin / Faaliyetlerin sosyal etkisini raporlama (hedef grupla birlikte paydaşların değişimlerini de ölçen ve/veya takip eden geniş kapsamlı rapor)

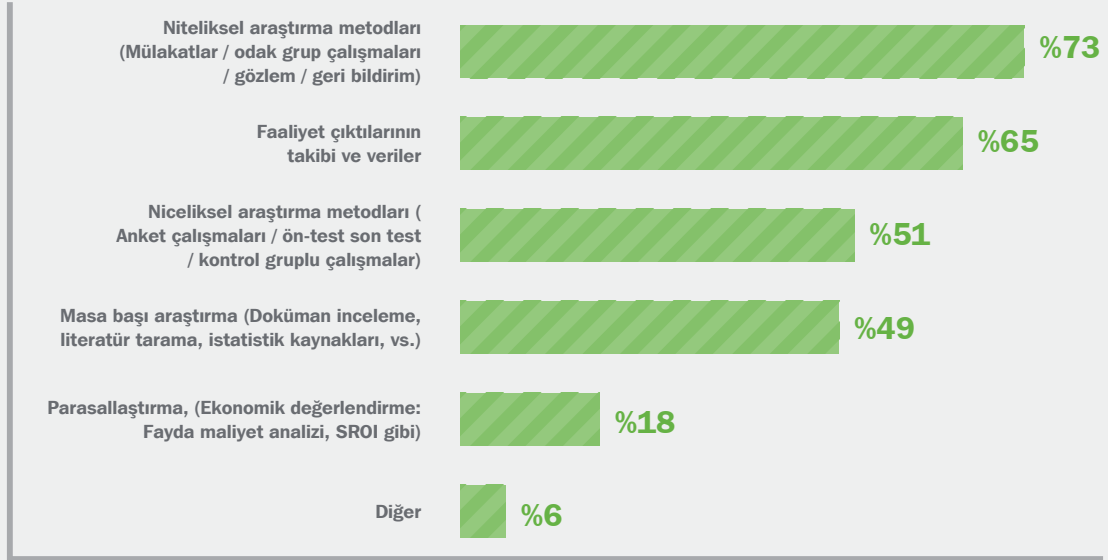

Kuruluşun sosyal etkisini raporlama (kuruluşun yaptığı tüm faaliyetlerin etkisini, yarattığı sosyal faydayı gösteren rapor)

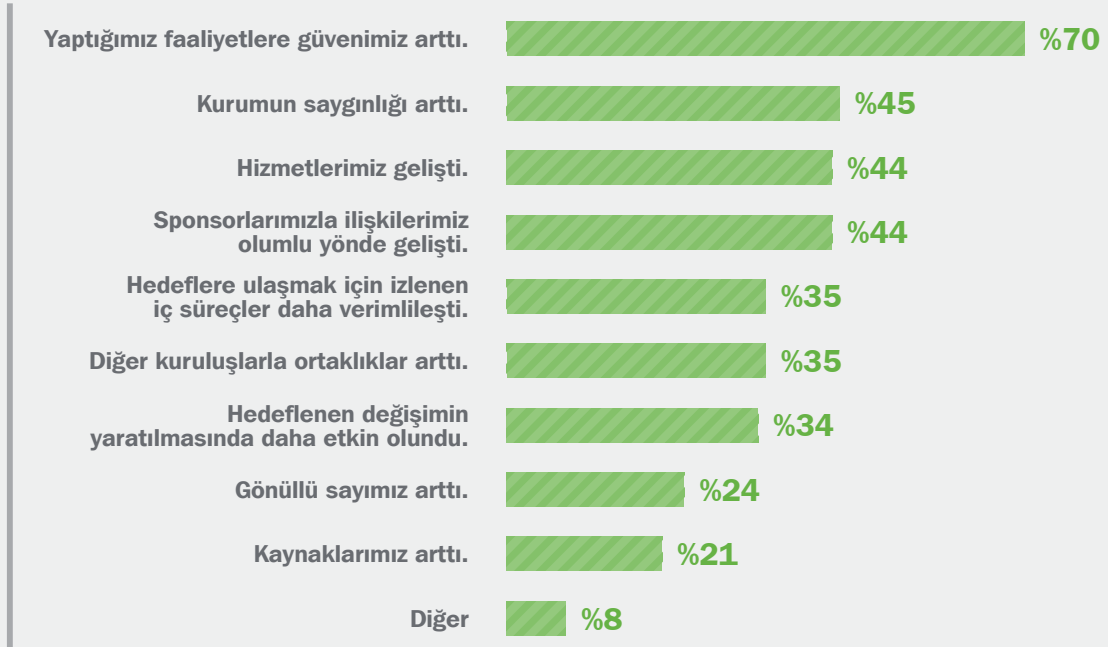
Bu raporları yazarken hangi araştırma / ölçümleme tekniklerini kullanıyorsunuz?

(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

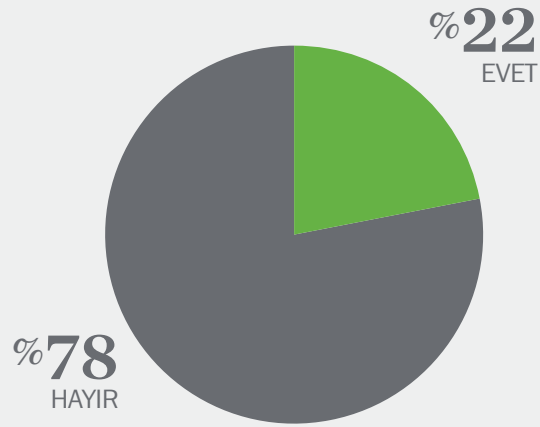

İzleme-değerlendirme ve / veya sosyal etki ölçümlerinizin sonucunda kuruluşunuzda hangi değişimler oldu?

(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

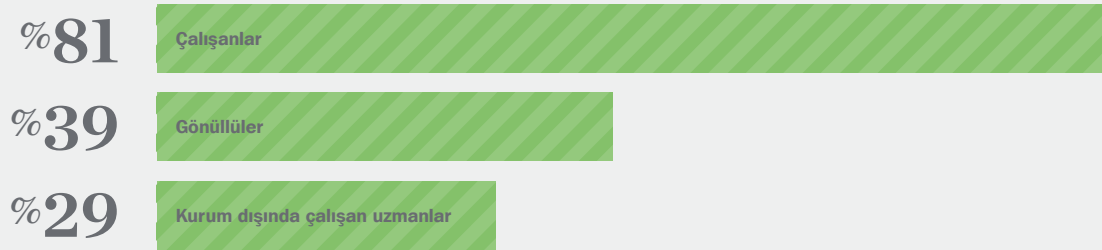

Kuruluşunuzda asli görevi izleme-değerleme ve / veya etki ölçümü olan biri ya da bir ekibiniz var mı?

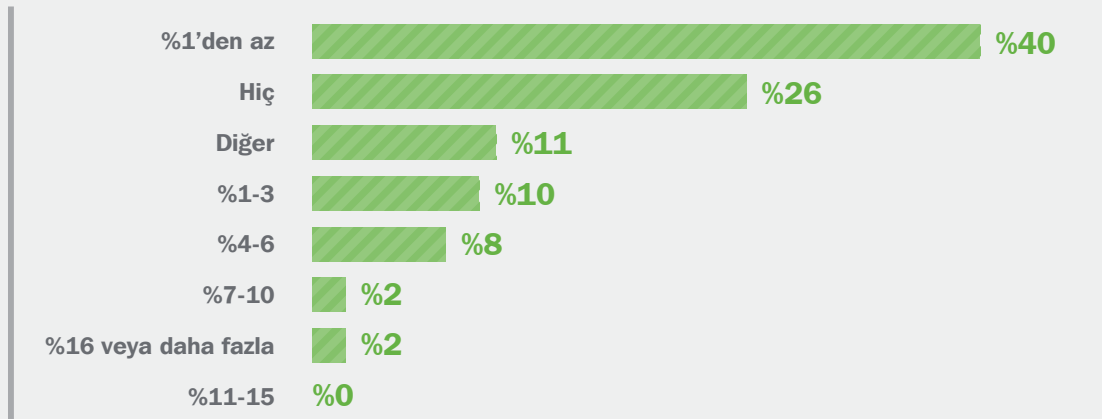

Yapmış olduğunuz izleme-değerlendirme ve / veya etki raporlarınızı kim hazırlıyor?

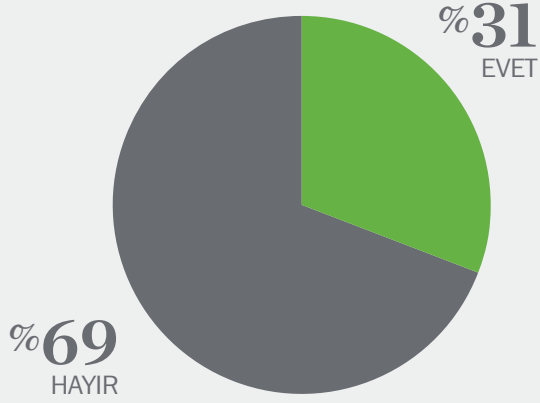
(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

Geçen bütçe yılında, bütçenizin ne kadar bir oranını izleme değerlendirme ve / veya sosyal etki ölçümü için kullandınız?

Sizi maddi olarak destekleyenler (fon / hibe sağlayıcıları, bağışçılar, özel şirketler vb) izleme ve değerlendirme ve / veya sosyal etki ölçümleme çalışmaları için bir bütçe kalemi ayırıyorlar mı?

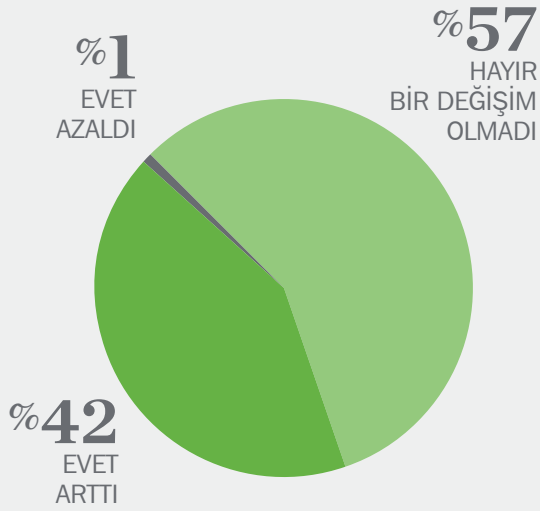

İzleme - değerlendirme ve / veya sosyal etki ölçümleme çalışmaları için bütçe ayıran maddi destekçileriniz kimlerdir?

(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

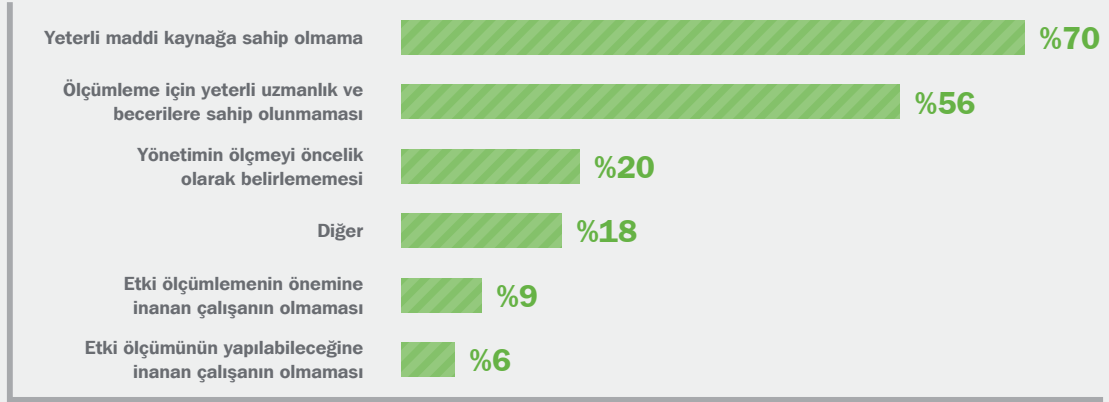
Son 5 senede kuruluşunuzun izleme-değerlendirme ve / veya sosyal etki ölçümlemesi için harcadığı çabaların miktarlarında bir değişim oldu mu?

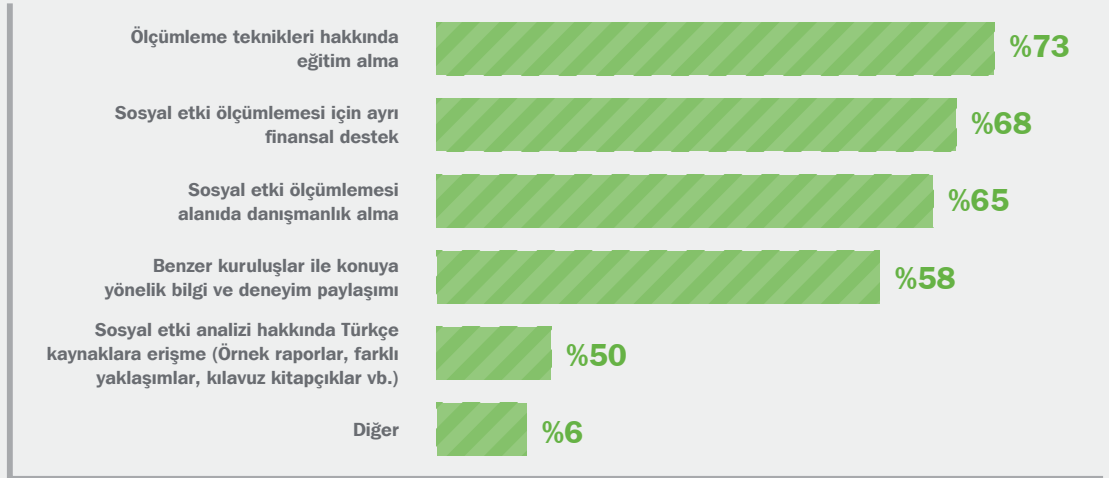
Bu artışın ana sebebi / sebepleri nelerdir? (Birden fazla seçim yapabilirsiniz.) * Bir önceki soruya Evet diyenler içinden cevaplayanlar

izleme-değerlendirme ve / veya sosyal etkinizi ölçmede karşılaştığınız zorluklar aşağıdakilerden hangileridir?
(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

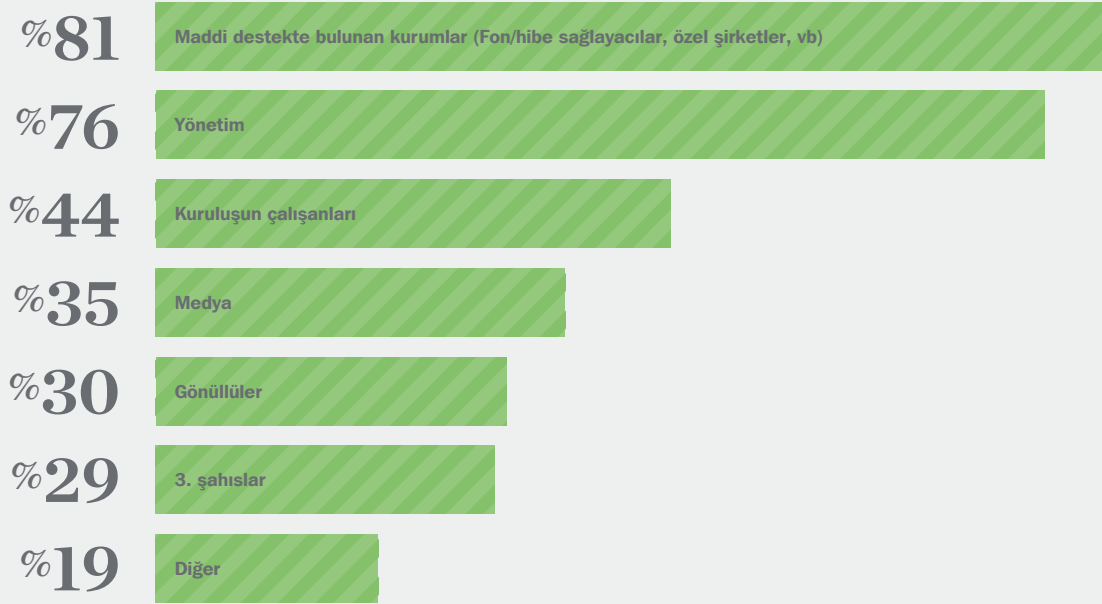

Kendi sosyal etki ölçümlemenizi yapabilmek için aşağıdakilerden hangilerini en yararlı bulursunuz?
(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

Raporlarınızı hangi paydaşlara yönelik hazırlıyorsunuz?

(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

Kuruluşunuz, sosyal etki raporunu ve / veya izleme ve değerlendirme sonuçlarını nasıl paylaşıyor / iletiyor?

(Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

REFERANSLAR

Denscombe, Martyn. (2014). *The Good Research Guide for Small-scale Social Research Projects. Fifth edition, Philadelphia: Open Society Press.*

Keyman, Fuat E. (2006). *Türkiye’de Sivil Toplumun Serüveni.* Ankara: STGM Yayınları.

McKinsey & Company. (2010). *Learning for Social Impact: What Foundations Can Do.* Alınan yer http://mckinseyonsociety.com/downloads/tools/LSI/McKinsey_Learning_for_Social_Impact_white_paper.pdf (10.06.2105)

Ógáin, E. Ni., Lumley, T., & Pritchard, D. (2012). *Making an Impact: Impact measurement among charities and social enterprises in the UK.* London: New Philanthropy Capital.

UNAIDS. (2000). *National Aids Programmes: A Guide to Monitoring and Evaluation.* Geneva: UNAIDS.

UN Women. (2015) “Fund for Gender Equality” Online Application Guide. Alınan yer <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/trust%20funds/fundgenderequality/fge%20cfp2015%20guide%20and%20faq%20final%20english.pdf> (06.06.2015)

USAID. (1998). *Performance Monitoring and Evaluation Tips: Guidelines for Indicator and Data Quality.* Cilt: 12. Alınan yer http://www.who.int/management/district/monitoring_evaluation/GuidelinesIndicatorDataQuality.pdf (05.06.2015)

Walzer, Michael. “Sivil Toplum Düşüncesi: Toplumsal Yapılaşmaya Doğru Bir Adım”, Çev: Nuran Erol, *Birikim, Mayıs 1992,37*, ss. 33-41.

World Health Organization. (2004, Haziran). *Monitoring and Evaluation Toolkit: Hiv/Aids, Tuberculosis and Malaria.* Alınan yer http://www.who.int/hiv/pub/epidemiology/en/me_toolkit_en.pdf (06.06.2015)